اطلاعاتی دربارهٔ

سازمانهای فرهنگی دربار شاهنشاهی

نشریه دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی

دی ماه ۱۳۴۴

۱
۳۵

چاپخانه گیلان

۱۰
۵

(۳۰)

۶۵۲۳۶۱

اطلاعاتی دربارهٔ

سازمانهای فرهنگی دربار شاهنشاهی

توجه خاص شاهنشاه آریامهر به امر توسعه و تقویت کلیه فعالیتهای ملی و بین‌المللی مربوط به علم و ادب و فرهنگ ایران، که بسابقه عالیترین سنن معنوی و فرهنگی دیرینه شاهنشاهی ایران انجام میگیرد، باعث شده است که اکنون دربار شاهنشاهی ایران از نظر کیفیت و کمیت فعالیت کارهای فرهنگی خود و سازمانهای فرهنگی متعدد وابسته بدان، بصورت یك مرکز جهانی ادارهٔ این فعالیتها در آید .

نشریه حاضر شامل اطلاعات کلی درباره دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی و سازمانهای مختلف فرهنگی وابسته بدربار شاهنشاهی است . باید متذکر شد که این اطلاعات صرفا مربوط به امور فرهنگی است، و از سازمانهای متعدد تربیتی و آموزشی که تحت سرپرستی و رهبری شاهنشاه اداره میشوند درین نشریه ذکری نشده است .

فهرست

دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی	صفحه	۹
شورای فرهنگی سلطنتی	»	۱۹
بنیاد فرهنگ ایران	»	۲۹
بنگاه ترجمه و نشر کتاب	»	۳۵
جوائز سلطنتی بهترین کتابهای سال	»	۵۱
کتابخانه سلطنتی	»	۶۱
کتابخانه پهلوی	»	۶۷
کمیته تألیف تاریخ ایران	»	۷۷
کمیته‌ها وسازمانهای فرهنگی خارجی مخصوص تألیف وترجمه‌ونشر آثار ایران که باعطایای مالی شاهنشاه اداره میشوند	»	۸۵

دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی

دفتر فرهنگی در بارشاهنشاهی در سال ۱۳۳۶ بفرمان همایونی ، بمنظور اداره روابط فرهنگی داخلی وخارجی وزارت در بارشاهنشاهی تشکیل گردید . ازهنگام تأسیس این دفتر، اداره روابط مطبوعاتی دربارشاهنشاهی نیزدرآن تمرکز یافت .

دفتر فرهنگی در بارشاهنشاهی از بدو تأسیس خود برنامه وسیعی را در امر ارتباط بامراکز علمی وفرهنگی ایران،ومراجع وشخصیتهای مختلف خارجی که فعالیت علمی آنها بافرهنگ ایران ارتباط دارد بمورد اجرا گذاشته است . اجرای اوامرملوکانه درمورد امور مختلف علمی وفرهنگی وهنری، ادارهٔ امور مربوط به سازمانهای فرهنگی وابسته بدربارشاهنشاهی ، تهیه وتقدیم گزارش منظم فعالیتهای داخلی و خارجی مربوط به امور علم وادب ایران به پیشگاه شاهنشاه ، ارتباط با دانشمندان خارجی که درباره فرهنگ وتمدن ایران کارمیکنندو کمك به تسهیل کارها

وانجام تقاضاهای ایشان، همکاری با مراکز مختلف علمی و فرهنگی خاورشناسی جهان درمورد فعالیتهای ایران‌شناسی آنها، تشکیل آرشیو و کتابخانه مخصوص بخش فرهنگی دربار، اززمره وظائفی است که دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی مأمور اجرای آنها است.

بغیر ازمراجعاتی که بطور مستقیم انجام میگیرد، دربار شاهنشاهی هرهفته صدها نامه ازداخله کشور وازسراسر جهان دریافت میدارد که غالب آنها حاوی تقاضای ارسال اطلاعات خاص علمی وادبی، یادریافت کتب واسنادمعین، ویاحاکی ازخبرکارهای تازه‌ای است که درمورد علم وادب ایران انجام گرفته است . صدها دانشمند خارجی که دررشته مطالعات ایرانی کارمیکنند، تدریجاً عادت کرده‌اند که هم کارهای مثبت وهم مشکلات مختلف خویش را درین باره بادفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی درمیان بگذارند، وخوشبختانه همکاری‌هائی که درین موارد ازطرف این دفترصورت گرفته همواره مورد اظهار رضایت وامتنان ایشان بوده است .

* * *

گذشته ازادارهٔ امورمربوط به فعالیتهای علمی وادبی داخلی کشور که از وظائف جاری دفترفرهنگی است ، این مرکزازبدو تأسیس خود به تحصیل اطلاعات جامع دربارهٔ کلیه مراکزجهانی مربوط به فرهنگ ایران (آکادمی‌ها ، انستیتوها، انجمنهای خاورشناسی ، دانشگاه‌ها وغیره) ، ومراکزی که دارای کتب واسناد خطی فارسی و آثارهنری ایران هستند (کتابخانه‌ها ، آرشیوها، موزه‌ها) ، ونشریات خاور شناسی مربوط بایران ، ودانشمندان ایران شناس کشورهای مختلف جهان، اقدام کرده و بدین ترتیب پس ازچند سال موفق شده است که کاملترین آرشیو بین‌المللی مربوط بایران‌شناسی رافراهم آورد. درسال ۱۳۴۱ مجموعه‌ای مقدماتی ازرئوس این اطلاعات دربیش ازیکهزارصفحه بنام جهان ایران‌شناسی ازطرف دفترفرهنگی دربارشاهنشاهی منتشرشد، ولی دورهٔ کامل ونهائی این مجموعه که شامل چندین هزارصفحهٔ بزرگ

است واکنون متن قطعی آن تهیه شده است در سال آینده انتشار خواهد یافت، وبرای استفاده در دسترس مراجع فرهنگی ایران و مراکز خاورشناسی و ایران شناسی سراسر جهان قرار خواهد گرفت .

* * *

یکی دیگر ازوظائف دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی، تقدیر وتشویق خدماتی است که درباره فرهنگ وتمدن ایران ازجانب مراکز علمی ودانشمندان ونویسندگان وهنرمندان کشورهای مختلف انجام میگیرد . رئوس این موارد عبارتند از : تشکیل مراکز تحقیقی و انجمن‌های جدید ایران شناسی ، تأسیس کلاسهای تازه تدریس زبان وادبیات فارسی دردانشگاه‌ها، انتشار آثار باارزش تحقیقی وعلمی درباره تاریخ وفرهنگ و هنرایران ، انتشار ترجمه‌های جدید آثار کلاسیك ایـران به‌زبانهای خارجی ، تشکیل نمایشگاه‌های هنرایرانی ، تأسیس انجمن‌های روابط فرهنگی با ایران ، برگزاری یادبودهای بزرگان ایران ، انتشار مجلات تازه مربوط بمطالعات خاورشناسی وایران شناسی ؛ در همهٔ این موارد هریك ازاین فعالیتها بنحوی که مقتضی باشد مورد تقدیر قرار میگیرد وهمکاری لازم درپیشرفت آنها معمول میگردد ، واوامر همایونی درباره وظائفی که سایر مراجع و سازمانهای فرهنگی کشور درین مورد مأمور اجرای آنها میشوند بدین مراجع ابلاغ میشود .

درچندسال اخیر ، درمورد انتشار چند اثر خاص وبرجسته مربوط بایـران، ازجمله چاپ ترجمه کامل ومنظوم شاهنامه فردوسی به‌روسی وچاپ متن منقح فارسی شاهنامه درمسکو ، تجدید چاپ دوره کامل «هنرایران» پروفسور پوپ درژاپن ،چاپ دوره شش جلدی «گنجینه‌های هنرایران» بزبان ژاپنی درتوکیو،چاپ «هنرایران»

گیرشمن در پاریس، چاپ کتاب «تمدنهای شرق» در رم ، شاهنشاه شخصاً با ارسال پیامها و تلگرامهائی نسبت بدین خدمات ابراز عنایت و تقدیر فرموده‌اند .

* * *

از وظائف دیگر دفتر فرهنگی در بار شاهنشاهی، تجلیل از دانشمندان ایران‌شناس خارجی در مسافرت آنها بایران است ، که عادتاً بصورت برگزاری ضیافتهائی بافتخار ایشان در وزارت دربار شاهنشاهی با شرکت شخصیتهای برجسته سیاسی و فرهنگی و مطبوعاتی ایرانی و خارجی مقیم تهران انجام میشود . درین مورد تاکنون دانشمندان ذیل بمناسبت خدمات شایسته خود به فرهنگ ایران ، مورد تقدیر قرار گرفته‌اند :

پروفسور **یان ریپکا** از چکوسلواکی ، پروفسور **آرتور اپهام پوپ** و پروفسور **جرج کامرون** و پروفسور **ریچارد اتینگهاوزن** و پروفسور **هربرت پیپر** و مرحوم **هارولد لمب** از امریکا، پروفسور **جوزپه توچی** و پروفسور **انریکو چرولی** و پروفسور **آلساندرو باوسانی** از ایتالیا ، **آندره مالرو** و پروفسور **هانری کربن** و پروفسور **ژیلبر لازار** و پروفسور **مارسل کلمب** از فرانسه ـ **دکتر تاراچند** از هندوستان، پروفسور **گا سیاگومز** از اسپانیا، پروفسور **کریستیان رمپیس** و پروفسور **والتر هینتس** از آلمان ـ پروفسور **باگالیوبوف** و **اندرئی برتلس** و پروفسور **دیمیتریوف** و پروفسور **رستم علی‌زاده** از اتحاد شوروی، پروفسور **کای بار** و پروفسور **آسموسن** از دانمارك ـ پروفسور **ساموئل نیبرگ** از سوئد ـ پروفسور **یورگ مورگن استیرنه** از نروژ ـ پروفسور **پرینتس** از هلند ـ پروفسور **لوئی واندن برگ** از بلژیك ـ پروفسور **آنانیاس زاینچکووسکی** از لهستان. پروفسور **ژیگموند تلگدی** و پروفسور **آندرآس بدرگلیتی** از مجارستان ـ استاد **خلیل اله خلیلی** از افغانستان .

غالب این‌دانشمندان درمدت اقامت‌خود درایران به‌پیشگاه شاهنشاه‌باریافته وبمناسبات خدمات خود بفرهنگ ایران،مورد عنایت وتقدیرخاص‌قرار گرفته‌اند.

* * *

از وظائف دیگردفترفرهنگی دربارشاهنشاهی،شرکت‌درمراسم متعددعلمی‌و ادبی وهنری مربوط به‌فرهنگ ایران در خارج از کشور است . در این زمینه میتوان ازمواردذیل نام برد :

برگزاری‌یادبودهفتصدمین‌سال‌تألیف گلستان سعدی،دربوکارست (رومانی)، ۱۹تیرماه ۱۳۳۷

برگزاری یادبود یکهزار وصدمین سال تولد رودکی ، درتاجیکستان،۱۸ آبانماه۱۳۳۷

کنگره تفاهم‌معنوی‌شرق‌وغرب،درفلورانس(ایتالیا) ، ۲۱فروردین‌ماه۱۳۳۸

گشایش کمیته ایتالیائی بیست‌وپنجمین قرن‌شاهنشاهی ایران‌دررم(ایتالیا) ، ۱۹مهرماه ۱۳۳۸

گشایش کمیته فرانسوی بیست و پنجمین قرن شاهنشاهی ایران در پاریس (فرانسه) ، ۲۵مهرماه۱۳۳۹

گشایش کمیته آلمانی بیست‌وپنجمین‌قرن‌شاهنشاهی‌ایران ، درکلن(آلمان) ۲۷مهرماه ۱۳۳۹

جلسه عمومی‌انجمن‌مطبوعات‌سویس،بمناسبت بیست‌وپنجمین قرن شاهنشاهی ایران‌در زوریخ(سویس) ، ۲۹ مهرماه۱۳۳۹

تجلیل از طرف دربار شاهنشاهی از پروفسور هانری ماسه ، بمناسبت‌هفتادو پنجمین سال‌تولداو ـ پاریس ، ٦آذرماه۱۳٤۰

گشایش نمایشگاه هفت هزار سال هنر ایران ، در میلان (ایتالیا) ، ۱٤ اردیبهشت ۱۳٤۲

بیست و ششمین کنگره بین‌المللی خاور شناسان ، در دهلی نو (هند) ، دی‌ماه ۱۳٤۲

گشایش نمایشگاه ۷۰۰۰ سال هنر ایران ، در واشنگتن (امریکا) ، ۱۵ خردادماه ۱۳٤۳

تجلیل‌ازپروفسورارتراپهام‌پوپ بمناسبت‌خدمات اوبفرهنگ‌ایران،واشنگتن ۲٤ خرداد۱۳٤۳

گشایش کرسی تمدن ایرانی در دانشگاه ریودوژانیرو (برزیل) ، ۱۷ اردیبهشت ۱۳٤٤

گشایش کرسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه سالوادوربوئنوس آیرس (آرژانتین) ، ۲٤ اردیبهشت ۱۳٤٤

انجمن‌نویسندگان‌آرژانتین دربوئنوس‌آیرس(آرژانتین)،۲۵اردیبهشت۱۳٤٤

مجمع‌دانشمندان ایران شناس فرانسوی درپاریس (فرانسه) ،۸بهمن۱۳٤۳

جلسه «انجمن‌ادبای‌فرانسه» درپاریس(فرانسه) ، ۱۳ اردیبهشت ۱۳٤٤

مجمع‌استادان کرسی مطالعات‌ایرانی دانشگاه پاریس (فرانسه) ، ۸آبان ۱۳٤٤ .

میز گرد ادبی‌بین‌المللی یونسکو،پاریس،٤تا۷آبان۱۳٤٤

مجمع دانشمندان ایران‌شناس ایتالیائی ، بمناسبت اعلام تاسیس کتابخانه پهلوی،رم(ایتالیا)،۱۵آبان۱۳٤٤

در مواردمتعدد ، دفترفرهنگی‌دربارشاهنشاهی بفرمان همایونی‌مجموعه‌های مهمی ازکتب ونشریات علمی‌وادبی فارسی را برای‌دانشگاه‌ها وکتابخانه‌های مهم

جهان بمنظور کمك به مطالعات ایرانشناسی آنها بعنوان هدیه ارسال داشته است .
در مواردی که مؤسسات ذیعلاقه فتو کپی‌ها یا میکروفیلم‌هائی از آثار خطی مهم
فارسی کتابخانه‌های ایران خواسته‌اند ، ازطرف این‌دفتر درتهیه وارسال آنها اقدام
شده است .

شورای فرهنگی سلطنتی

این شورا که تحت ریاست عالیه شاهنشاه آریامهر قراردارد ، در آذرماه ۱۴۴۱ بموجب فرمان ذیل تأسیس شده است:

باتائیدات خداوند متعال

مـا

پهلوی شاهنشاه ایران

نظر بعلاقه خاص خود به حفظ و حراست واشاعه زبان وادب وفرهنگ ایران در داخل وخارج کشور ، و بعلت توسعه روز افزون روابط علمی و ادبی ایران با سایر کشورهای جهان ، مقرر میداریم ازاین تاریخ شورائی بنام «شورای فرهنگی سلطنتی » بمنظور مطالعه واظهار نظر در کلیه امورفرهنگی که از طرف وزارت دربار

شاهنشاهی بدان ارجاع‌شود ، ونیز برای‌تهیه طرحها وپیشنهادهای لازم‌درمواردیکه شورا مستقلاً برای توسعه و ترویج بین‌المللی فرهنگ ایران ضروری بداند ، و همچنین بمنظور نظارت کلی‌برسازمانهای فرهنگی وابسته بوزارت دربارشاهنشاهی، تشکیل گردد . وزارت‌دربارشاهنشاهی مأموراجرای‌این فرمان است .

کاخ مرمر — بتاریخ هشتم آذرماه ۱۳۴۴

* * *

در نخستین شرفیابی اعضای شورای‌فرهنگی سلطنتی‌ایران به‌پیشگاه‌همایونی پس‌ازتشکیل شورا،شاهنشاه‌درباره وظایف‌این‌شوراچنین‌فرمودند :

« امیدوارم تشکیل‌این‌شورا قدم‌مؤثری درراه حفظ وترویج فرهنگ و ادب درخشان ایران باشد ، وما بدینوسیله بتوانیم در نگاهداری و توسعه میراث عظیم فرهنگ وتمدن گذشته‌ایران‌کارهای مفیدی انجام دهیم .

ماا کنون درراه‌اعتلای‌فرهنگ ایران دووظیفهٔاساسی‌داریم : یکی‌اینکه‌آثار هنر وادب‌وفرهنگ کهنسال خودمانرا هرچه بیشتر و بهتر هم بخودمان وهم بدنیا معرفی بکنیم ، ودیگر اینکه برای‌بالا بردن سطح سوادو دانش در جامعه کنونی خودمان بکوشیم .

تشکیل این شوراقدم اساسی است که درتأمین منظور اول برداشته‌شده است. شورای فرهنگی سلطنتی ایران‌درانجام وظیفه‌ایکه بعهده آن گذاشته شده میبایدتمام کوشش‌خود را بکار برد که‌فرهنگ‌عالی ودرخشان گذشته ما ببهترین صورت بهمه جهانیان معرفی شود و در باره‌آن تتبعات و تحقیقات هر چه وسیعتر صورت گیرد ونزدیکی بیشتر دراین راه‌بین همه‌خدمتگزاران ایرانی وخارجی فرهنگ ایران

حاصل گردد ، تا بخواست خداوند این گنجینه گرانبهای معنوی که‌ازقرون‌متمادی بدست ما رسیده است‌بنحو شایسته‌ای حفظ و نگهبانی شود و بر کمیت و کیفیت آن افزوده گردد .»

همچنین‌درسلام‌نوروزی‌اول‌فروردین‌ماه ۱۳۴۲ شاهنشاه‌خطاب‌باعضای‌شورای فرهنگی سلطنتی‌چنین فرمودند :

« شورای فرهنگی سلطنتی وظیفه سنگینی را ازلحاظ سرپرستی امورمربوط به‌علم وادب‌وفرهنگ پرافتخارایران‌برعهده دارد ،ومخصوصاً میباید بکوشد تاتمدن وفرهنگ ماراهرچه‌بیشتر و بهتر بخودماو بجهانیان‌معرفی کندوفعالیتهای تحقیقی و علمی‌مربوط بایران‌رادرهمه‌جا تشویق‌وتقویت نماید .

بدیهی است باید درراه‌انجام این وظیفه وسائل کافی در اختیارشورا گذاشته شود ، وشورای‌فرهنگی سلطنتی نیز میباید سعی کند از امکانات‌بین‌المللی‌وهمکاری مراجع فرهنگی جهانی‌حداکثر استفاده را بنفع کشور تحصیل‌نماید.»

پس ازاعلام تشکیل‌شورای‌فرهنگی سلطنتی ایران مرحوم حسین علاء وزیر دربار وقت طی یك‌مصاحبه مطبوعاتی وظایف این‌شورا واصول برنامه کارآنراچنین تشریح کردند :

« بانهایت خوشوقتی باطلاع عموم میرسانم که حسب الامرمطاع همایونی از تاریخ‌هشتم آذرماه ۱۳۴۱ شورائی‌بنام «شورای‌فرهنگی سلطنتی ایران»بمنظور نظارت عالیه بر کلیه امور مربوط به‌حفظ‌وترویج ملی وبین‌المللی زبان و ادب و فرهنگ ایران‌بوجود آمده‌است.

احتیاج بتذکر این‌نکته نیست که گنجینه‌عظیم علم‌وادب ایران که یادگار قرنها خلاقیت و نبوغ ملی‌ایرانی است گرانبهاترین میراثی است که از گذشته بما رسیده است ، وسهمی که ایران از این بابت درتمدن و فرهنگ جامعه‌انسانی دارد

مسلماً از برجسته‌ترین و پرافتخارترین سهم‌هائی است که تا کنون ملتی از این حیث داشته است .

امروز کمتر کشور مترقی جهان است که در کتابخانه‌ها و موزه‌های خود نمونه‌هائی از آثار ادب و هنر ایران نداشته باشد ، یا در دانشگاه‌های آن زبانهای ایرانی تعلیم داده نشود ، و کمتر کشور راقیه‌ای است که در آن کتب متعددی از آثار کلاسیك علمی وادبی ایران ترجمه نشده یا محققین آن آثار متعددی در باره شئون مختلف فرهنگ و تمدن ایران انتشار نداده باشند . هزاران دانشمند وصدها ایران شناس نامی ، چه در گذشته و چه در حال ، عمر پرارزش خود را وقف تتبع در جنبه‌های مختلف تاریخ و زبان ومذهب وفلسفه وعلم وادب وهنر ایران کرده‌اند و میکنند ، وهم اکنون نیز سالی نیست که کتابها ورساله‌ها ومقالات متعددی درهریك از این زمینه‌ها بزبانهای مختلف ودر کشورهای مختلف انتشار نیابد . کتاب جهان ایرانشناسی که اخیراً توسط دفتر فرهنگی دربار شاهنشاهی تهیه وتدوین شده است نموداری از این وسعت و نفوذ جهانی فرهنگ و تمدن ایرانی است.

بدیهی است این تتبعات و کوششهائیکه بمنظور شناسائی و ترویج علم و ادب ایران صورت میگیرد نباید فقط جنبه خارجی داشته باشد ، بلکه این وظیفه‌ای است که دردرجه اول بعهده خود ملت ایران است .

بدینجهت است که شاهنشاه با توجه وعلاقه خاص خود بهر آنچه مربوط بفرهنگ ایران است، بعنوان بزرگترین نگاهبان وسرپرست این میراث عظیم ملی به تشکیل «شورای فرهنگی سلطنتی ایران» که امر نظارت وراهنمائی عالیه را در این مورد عهده‌دار خواهد بود اراده فرموده ووزارت دربار شاهنشاهی را مأمور تاسیس این شورا که ریاست عالیه آنرا شاهنشاه شخصاً عهده‌دار خواهند بود فرمودند .

شورای فرهنگی سلطنتی ایران از گروهی از شخصیتهای علمی درجه اول کشور

که مخصوصاً درامر روابط فرهنگی بین‌المللی ایران سابقه ممتد دارند تشکیل شده، ویك مرکز عالی مشورتی است که میباید مسائلی را که در زمینه‌های مختلف ادبی و علمی و هنری ازطرف مراجع داخلی و خارجی بدربار شاهنشاهی مراجعه میشود و احتیاج به‌شور ومطالعه دارد ، مورد رسیدگی قرارداده و نظر خود را درباره آنها اظهار دارد . همچنین خود شورا میتواند مسائل مختلفی را که ازنظر حفظ و ترویج فرهنگ ایران ازلحاظ ملی و بین‌المللی شایان توجه میداند مورد مطالعه قرار داده و نظریات خود را باستحضار مراجع وسازمانهای داخلی وخارجی برساند .

بدیهی است این نظریات جنبه راهنمائی وارائه طریق داردوامور اجرائی کماکان باسازمانها وادارات مربوط دولتی وملی خواهدبود .

دبیرخانه شورای فرهنگی سلطنتی باآکادمیها وانستیتوها و انجمنهای خاور شناسی بخصوص آنها که با تتبعات مربوط بایران سروکار دارند ، و همچنین بـا دانشگاه‌های مختلف جهان مخصوصاً آنهائیکه دارای مراکز تدریس زبانهای ایرانی و ادبیات فارسی هستند ، وبا دانشمندانیکه در کشورهای مختلف جهان در باره تمدن و فرهنگ ایران کار میکنند، ارتباط خواهدداشت و شورا را در جریان فعالیتهای این مراکز خواهد گذاشت ، وسعی خواهد کرد وسیله تسهیل این فعالیتها را تاآنجا که بکشور ایران مربوط است فراهم سازد ، وهمچنین هماهنگی وهمکاری بیشتری را بین ایران بااین مراکز و بین خوداین مراکز تأمین نماید .

درحال حاضر کتب ومجلات مختلفی در کشورهای مختلف جهان توسط کمیته‌های بین‌المللی مرکب از دانشمندان خاورشناس وایران‌شناس غرب وشرق دردست تهیه یا درجریان انتشار است که به‌بسیاری ازآنها شاهنشاه باعطایای شخصی خود کمك فرموده‌اند . شورای فرهنگی سلطنتی ایران بااین مراکز ارتباط وهمکاری نزدیـك خواهدداشت ، وهمچنین برسازمانهای فرهنگی مختلفی که مستقیماً وابسته بدربـار

شاهنشاهی هستنداز نظر علمی نظارت خواهد کرد .

گزارش کارها و مطالعات شورا درمواردیکه مربوط به‌عموم ومورد علاقه افکار عمومی باشد توسط دبیر کل شورا باستحضار عامه خواهد رسید .

* * *

اعضای شورای فرهنگی سلطنتی ایران عبارتند از : وزیردربار شاهنشاهی ، وزیر فرهنگ وهنر ، وزیر آموزش وپرورش ، باضافه ۱٤ نفر که بطور مادام العمر طبق فرمان ملوکانه بدین سمت انتخاب شده‌اند . این عده (طبق تقدم الفبائی اسامی خانوادگی ایشان) عبارتنداز آقایان : ابراهیم پورداود ، سیدحسن تقی‌زاده ، محمد حجازی ، علی‌اصغر حکمت ، دکتر رضازاده شفق ، دکتر غلامعلی رعدی، دکتر علی اکبر سیاسی ، دکتر سیدفخرالدین شادمان ، شجاع الدین شفا ، دکتر عیسی صدیق، دکتر لطفعلی صورتگر ، بدیع الزمان فروزانفر ، سعیدنفیسی ، بانو نیره سعیدی ـ آقای دکتر صورتگر سمت دبیر کل شورا را عهده‌دارهستند .

* * *

شورای فرهنگی سلطنتی ازبدوتأسیس خود با کلیه مراکز علمی و فرهنگی بین‌المللی که فعالیت آنها بافرهنگ وتمدن ایران ارتباط دارد تماس گرفته وترتیب همکاری وسیعی را با این مراکز داده است .اسامی این مراکز واطلاعات مربوط به زندگانی و آثاروهریك ازاعضاء شورا ، درنشریه‌ای بنام **«اطلاعاتی درباره شورای فرهنگی سلطنتی »** در شهریـورماه ۱۳٤۲ تـوسط دبیرخانه شـورا انتشار یافته است .

شورای فرهنگی سلطنتی طی جلسات دوهفتگی خود که منظماً در وزارت دربار شاهنشاهی تشکیل میشود ، به مسائل متعددی که در زمینه امور فرهنگی از طرف دربار شاهنشاهی بدان ارجاع میگردد رسیدگی و درباره آنها اظهار نظر میکند، و بسیاری از مسائل نیز رأساً از طرف شورا مطرح و نظر شورا درباره آنها بصورت مشورتی برای مراجع رسمی فرستاده میشود .

درجلسات شورای فرهنگی سلطنتی بسیاری از دانشمندان ایران شناس برجسته خارجی که در سه سال اخیر به ایران مسافرت کرده اند بدعوت شورا شرکت جسته اند.

از تاریخ مهرماه ۱۳٤٤ بفرمان همایونی اعضاء شورای فرهنگی سلطنتی علاوه بر سمت خود ، بعضویت هیئت امنای کتابخانه پهلوی منصوب شده اند .

بنیاد فرهنگ ایران

این بنیاد درسال ۱۳۴۳ ، طبق فرمان ذیل تأسیس شده‌است :

با تأییدات خداوند متعال

مـا

پهلوی شاهنشاه ایران

برای کوشش در تهذیب وتکمیل وترویج زبان فارسی وحفظ وصیانت میراث گرانبهای فرهنگ ایران، بموجب این فرمان مقرر میداریم :

۱ ـ مؤسسه‌ای بنام «بنیاد فرهنگ ایران» تأسیس شود .

۲ ـ علیاحضرت فرح پهلوی شهبانوی ایران ریاست افتخاری ووالاحضرت اشرف پهلوی نیابت ریاست آنرا بعهده بگیرند .

۳ ـ فرمان انتصاب دبیر کل بنیاد واعضاء هیئت مؤسسان وامنا ازطرف علیاحضرت شهبانوی ایران صادرشود .

انتظارداریم که بنیاد فرهنگ درخدمت بزرگی که برعهده دارد هرچه بیشتر توفیق یابد . بتاریخ بیست وپنجم مهرماه یکهزاروسیصد وچهل‌وسه شمسی

* * *

قسمتی از اساسنامه «بنیاد فرهنگ ایران» که وظایف بنیاد در آن تصریح شده، بدین‌قرار است:

ماده ۱ ـ برای خدمت به‌فرهنگ‌وسعی‌درحفظ وترویج میراث معنوی‌ایران و کوشش درراه تهذیب وتکمیل وترویج زبان فارسی و شناسانیدن فرهنگ ایران به‌ملتهای دیگر، بموجب‌این‌اساسنامه مؤسسه‌ای‌به‌نام «بنیاد فرهنگ ایران»تأسیس میشود.

ماده ۲ ـ بنیاد فرهنگ ایران برای نیل به‌هدفهای خود از راههای ذیـل فعالیت‌می کند:

الف ـ تألیف‌وطبع‌ونشر فرهنگ نامه‌های‌فارسی.

ب ـ تألیف وطبع‌ونشر لغت‌نامه‌های‌فارسی.

ج ـ تحقیق ومطالعه درقواعد واصول زبان‌فارسی‌وتاریخ تحول آن.

د ـ ترجمه وطبع‌هرنوع اثرتحقیقی که به‌زبانهای‌دیگر درباب‌فرهنگ‌ایران وزبان‌فارسی تألیف شده باشد.

ه ـ تهیه‌اسنادومدارك‌ومآخذلازم برای‌مطالعه‌وتحقیق‌درزبان‌وفرهنگ‌ایران.

و ـ تشویق تألیف‌هرگونه کتابی که‌آموختن فارسی فصیح‌را برای‌ایرانیان وغیرایرانیان‌تسهیل کند،و کمك‌به‌نشراین آثار.

ز ـ همکاری با کلیه مؤسسات ایرانی که به‌فرهنگ ایران خدمت‌می کنندو حمایت ازآنها.

ح ـ کمك به‌تأسیس کتابخانه‌های عمومی.

ط ـ تشویق‌وترغیب صاحب‌نظران به‌هرگونه تحقیق‌وتتبع که مایهٔ‌اصلاح و

تهذیب‌وتکمیل خط‌فارسی‌وتسهیل قرائت ودقت‌در ثبت کلمات بشود .

* * *

ریاست افتخاری بنیاد فرهنگ ایران باعلیا حضرت فـرح پهلوی شهبانوی ایران ، ونیابت ریاست افتخاری‌آن با والاحضرت شاهدخت اشرف پهلوی است . بنیاد دارای یك‌هیئت مؤسسان ، یك هیئت امناء ، یك‌دبیر کل (مدیرعامل) و یك خزانه‌دار است .

هیئت مؤسسان بنیاد عبارتند از آقایان : دکتر محمدباهری ، دکترپرویز خانلری ، دکتر ذبیح‌الهصفا ، دکتر محمود صناعی ، دکتر یحیی‌مهدوی.

هیئت امناء عبارتند از آقایان : دکتر منوچهر اقبال ، اسداله‌علم ، سپهبد یزدان پناه ، مهندس خلیل طالقانی، دکترغلامحسین مصاحب ، محمدخسروشاهی، حاج محمدرضا فاطمی ، مهندس صفی اصفیاء ، حسن قاسمیه ، منوچهربزرگمهر ، احمدآرام ، ابوالقاسم خردجو ، دکترمحمود بهزاد ، دکترعباس زریاب خوئی ، علی‌اصغرمهاجر ، بانودکتر مهری‌آهی .

آقای‌دکترپرویزخانلری‌دبیر کل(مدیرعامل)،وآقای‌حسن‌قاسمیه‌خزانه‌دار بنیاد هستند .

بنیاد فرهنگ ایران دارای کتابخانه‌ای اختصاصی است که دردرجه اول از کتب فارسی وخارجی مربوط به‌زبان وادب ایران ، وکتب خطی‌فارسی و کتابهای ایران شناسی تشکیل شده است .

این بنیاد از بدو تأسیس خود ، با همکاری گروهی از دانشمندان بخصوص کسانی که‌درزبان‌فارسی قدیم وجدید دارای‌مطالعات وسیع هستند، درزمینه وظائفی که‌طبق اساسنامه خود بعهده‌دارددست بکارتهیه‌چندین‌اثر بزرگ تحقیقی وعلمی شده است که در آینده انتشار خواهند یافت .

بنگاه ترجمه و نشر کتاب

این‌مؤسسهٔ مهم‌فرهنگی در فروردینماه سال ۱۳۳۳ بفرمان شاهنشاه تأسیس گردید . هدف‌از تشکیل این مؤسسه در اساسنامه آن چنین ذکرشده است :«این بنگاه برای‌ترجمه ونشر کتابهای مهم‌عالم بزبان‌فارسی تأسیس میشود ، ومنظور آن این است که بهترین آثار ذوق واندیشه هنری را بتدریج دردسترس فارسی زبانان قراردهد ، وازاین راه‌هم بتقویت فکروذوق مردم کشور کمك کند وهم‌زبان‌فارسی را غنی‌ترسازد ، وضمناً درآموختن شیوه‌ترجمه ونویسندگی بسهم‌خودراهنما باشد. غرض ازکتابهای مهم عالم کتبی‌است که یاارزش واعتبار آنها درطول زمان بثبوت رسیده‌ویااثر نویسندگان‌بزرگ معاصراست ، ولی بنگاه باقتضای مصلحت بترجمه کتب مهم علمی و فلسفی واجتماعی وکتب مربوط بایران نیز دست خواهد زد . همچنین بنگاه میتواند باموردیگری که موجب پیشرفت‌هدف آن باشداقدام نماید.»

بنگاه ترجمه و نشر کتاب در بدو تأسیس خود وابسته به «اداره املاك و مستغلات پهلوی» بود ، وسرمایهٔ اولیه آن که عبارت از پنج میلیون ریال بود بصورت عطیه ملوکانه توسط این مؤسسه پرداخت شد . پس از تأسیس بنیاد پهلوی این بنگاه نیز وابسته بدین بنیاد گردید .

بنگاه که توسط یك هیئت مدیره چهار نفری اداره میشود ، بمنظور اجرای وظیفه خود نخست فهرست جامعی از آثار درجه اول ادبیات هر زبانی را فراهم کرد و سپس صورتی از مترجمین صلاحیتدار که هم بزبان اصلی وهم بزبان فارسی تسلط کامل داشته باشند تهیه نمود ، و آنگاه بارعایت ذوق وپسند مترجمین قراردادهائی برای ترجمه وچاپ تعدادی از این آثار با آنها درحدود برنامه سالانه کار بنگاه منعقد کرد. نخستین دوره از انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب در آبانماه سال ۱۳۳٤ منتشر شد ، و از آن پس این کار بطور منظم ادامه یافته و تا کنون ۲۲۰ جلد کتاب در یازده کلکسیون مختلف توسط بنگاه منتشر شده است . هریك از کتب منتشرهٔ این بنگاه دارای مقدمه وتوضیحات وضمائم وفهرستهای لازم است ، ودردقت ترجمه و فصاحت وشیوائی آن مراقبت کامل میشود . ترجمه‌ها اززبانهای فرانسه وانگلیسی وآلمانی وروسی اززبان اصلی صورت میگیرد ، ودر ترجمه ازسایرزبانها بنگاه ترجمه اززبان دیگری غیراز زبان اصلی را بشرط آنکه ترجمه اصلی معتبر باشد میپذیرد .

پس از آنکه ترجمه و انتشار دوره آثار کلاسیك خارجی بااستقبال عمومی مواجه شد ، بنگاه درانتشار دوره‌ها ومجموعه‌های دیگری اقدام کرد که عبارتند از :

۱ ـ مجموعه ایران‌شناسی

۲ ـ مجموعهٔ متون فارسی

۳ ـ مجموعهٔ فلسفی

٤ ـ مجموعهٔ معارف عمومی

۵ ـ مجموعه برای جوانان

۶ ـ مجموعه برای نوجوانان

۷ ـ مجموعه برای کودکان

۸ ـ مجموعهٔ سرگذشت بزرگان

۹ ـ مجموعهٔ چهره ملل

۱۰ ـ مجموعهٔ داستانهای باستانی ایران

در جریان کار ، چون سازمان بین‌المللی «یونسکو» به کیفیت ترجمه‌ها و انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب توجه خاص پیدا کرد ، بامذاکراتیکه بین این بنگاه بایونسکو و دانشگاه تهران و کمیسیون ملی یونسکو بعمل آمد مقرر شد کمیسیونی مرکب از نمایندگان تام‌الاختیار دانشگاه تهران و کمیسیون ملی یونسکو و بنگاه ترجمه و نشر کتاب به‌ترجمه‌های بنگاه رسیدگی کند و هر کدام از آنها را که موافق منظور یونسکو تشخیص دهد درسلسله تراجمی که تحت سرپرستی یونسکو انجام میپذیرد منظور دارد . یونسکو قبول کرد که در مقابل هریك ازین کتابها متقابلا کتابی رااز زبان فارسی بیکی اززبانهای مهم دنیا ترجمه نماید .

در سال ۱۳۴۱ طبق موافقت‌نامه دیگری بین این بنگاه و سازمان مرکزی یونسکو ، یك مؤسسه مشترك ایران ویونسکو تحت اداره یك هیئت بین‌المللی از دانشمندان ایرانشناس بمنظور ترجمه و نشر مهمترین آثار کلاسیك قبل و بعدازاسلام ایران بزبانهای انگلیسی ، فرانسه ، آلمانی ، ایتالیائی واسپانیائی بوجود آمد که مرکز آن درپاریس وتهران است .

فهرست کتابهائیکه تاکنون توسط بنگاه ترجمه و نشر کتاب بچاپ رسیده بدین قرار است :

مجموعه آثار کلاسیك

ویلهلم‌تل	اثر شیلر	ترجمه محمدعلی جمال‌زاده
تریستان وایزوت	« ژوزف‌بدیه	« پرویزخانلری
پدران وپسران	« تورگنیف	« مهری آهی
باباگوریو	« بالزاك	« ادواردژوزف
ایلیاد	« همر	« سعیدنفیسی
اگمنت	« گوته	« مرحوم هوشیار
تراژدی قیصر	« شکسپیر	« فرنگیس شادمان
مائده‌های زمینی	« آندره‌ژید	« سیروس‌ذکاءِ
سه‌نمایشنامه	« سوفوکل	« محمدسعیدی
شوهردلخواه	« اسکاروایلد	« پرویزمرزبان
اشعار منتخب	« ویکتورهوگو	« نصراله فلسفی
الکترا	« سوفوکل	« محمدسعیدی
گرسنه	« کنوت‌هامسون	« غلامعلی‌سیار
بیست‌داستان	« پیراندلو	« زهراخانلری
دون کارلوس	« شیلر	« محمدعلی‌جمالزاده
چرم‌ساغری	« بالزاك	« م . ا . به‌آذین
سرخ‌وسیاه	« استاندال	« عظمی‌نفیسی
سفرنامه گالیله	« سویفت	« منوچهرامیری
قهرمان عصرما	« لرمانتف	« مهری آهی
راهزنان وتوطئه‌فیسکو	« شیلر	« ابوالحسن‌میکده
شاهزاده خانم‌بابل	« ولتر	« مهندس‌ناصح‌ناطق
سالومه	« اسکاروایلد	« محمدسعیدی

زن سی ساله	اثر بالزاك	ترجمه ادواردژوزف
حیات مردان نامی (جلداول)	« پلوتارك	« مهندس رضامشایخی
داستانهای ارمنی	« چهار نویسنده	« هایك کاراکاش
خسیس	« مولیر	« محمدعلی جمالزاده
غرور و تعصب	« جین اوستن	« شمس الملوك مصاحب
منتخب فرهنگ فلسفی	« ولتر	« نصراله فلسفی
حیات مردان نامی (جلددوم)	« پلوتارك	« مهندس رضامشایخی
اودیسه	« همر	« سعید نفیسی
هملت	« شکسپیر	« مسعودفرزاد
حیات مردان نامی (جلدسوم)	« پلوتارك	« مهندس رضامشایخی
موناوا ناودو نمایشنامه دیگر	« موریس مترلینك	« بدری وزیری و حسینعلی ملاح
حیات مردان نامی (جلدچهارم)	« پلوتارك	« مهندس رضامشایخی
هلن وسه نمایشنامه دیگر	« اوری پید	« محمدسعیدی
خانه عروسك واشباح	« ایبسن	« مهدی فروغ
لیرشاه	« شکسپیر	« جوادپیمان
گرك بیابان	« هرمان هسه	« کیکاوس جهانداری
قربانی	« رابیندرانات تاگور	« فریدون گرکانی
دشمن ملت	« ایبسن	« محمدعلی جمالزاده
کاندید یاخوشبختی	« ولتر	« جهانگیر افکاری
دکتر فاستوس	« کریستفر مارلو	« لطفعلی صورتگر
طلسم	« والتر اسکات	« حسن دره باغی
تراژدی مکبث	« شکسپیر	« فرنگیس شادمان

شکونتلا	اثر کالیداس	ترجمه ایندوشیکهر
ملال‌پاریس	« بودلر	« م . ع . اسلامی‌ندوشن
باراباس	« پارلاکرکویت	« پرویزداریوش
رؤیادر نیمه‌شب تابستان	« شکسپیر	« مسعودفرزاد
هلن‌بزرگ	« الن‌فورنیه	« محمدداهی
امینه کبوترحرم	« میریام‌هاری	« محمدعلی معیری
سزارپیروتو	« بالزاك	« اردشیرنیکپور
خوش‌زیستن‌درزندگی‌زناشوئی	« آندره موروا	« حسینعلی هروی
رومیووجولیت	« شکسپیر	« علاءالدین پازارگادی

مجموعه آثار فلسفی

پنج‌رساله	« افلاطون	« محمودصناعی
زنده‌بیدار	« ابن‌طفیل	« بدیع‌الزمان فروزانفر
عیش‌پیری‌ورازدوستی	« سیسرون	« محمدحجازی
جمهور	« افلاطون	« فؤادروحانی
چهاررساله	« افلاطون	« محمودصناعی
مکالمات		« کاظمزاده ایرانشهر
فن‌شعر		« عبدالحسین‌زرین کوب
رساله درباره آزادی	« استوارت‌میل	« جواد شیخ‌الاسلامی
کلیات‌زیباشناسی		« فؤادروحانی

مجموعه ایرانشناسی

ایران‌ازآغازتااسلام	« دکتر گیرشمن	« محمدمعین

مسافرت بایران	اثر سولتیکف	ترجمه محمدصبا
راهنمای صنایع اسلامی	« دیماند	« عبداله‌فریار
برمکیان	« لوسین بووا	« عبدالحسین میکده
مازندران واستراباد	« رابینو	« غ . وحیدمازندرانی
کیانیان	« کریستن‌سن	« ذبیح‌اله‌صفا
مقدمه‌ابن‌خلدون(جلداول)	« ابن‌خلدون	« محمدپروین گنابادی
میراث ایران	تحت‌نظر ا. ج. آربری	ترجمه‌چندتن‌ازدانشمندان
فهرست کتب‌چاپی‌فارسی(جلداول)		تالیف خانبابا مشار
سفرنامه کلاویخو	« کلاویخو	ترجمه مسعود رجب‌نیا
سفرنامه ابن‌بطوطه	« ابن‌بطوطه	« محمدعلی‌موحد
طب‌اسلامی	« ادواردبراون	« مسعودرجب‌نیا
تاریخ‌ادبیات‌ایران	« هرمان‌اته	« رضازاده‌شفق
تمدن‌ایرانی	«چندتن‌ازخاورشناسان	« عیسی‌بهنام
سرزمینهای‌خلافت‌شرقی	« لسترنج	« محمودعرفان
سیاحت‌درویشی‌دروغین	« ارمینیوس‌ودمبری	« فتحعلی‌خواجه‌نوریان
مقدمه‌ابن‌خلدون(جلددوم)	« ابن‌خلدون	« محمدپروین گنابادی
دون‌ژوان‌ایرانی	« اروج‌بیك‌بیات	« مسعودرجب‌نیا
جنگهای ایران‌وروم	« پروکوپیوس	« محمدسعیدی
مالك وزارع	« پرفسورلمتون	« منوچهرامیری
زندگی‌شگفت‌آورتیمور	« ابن‌عربشاه	« محمدعلی‌نجاتی
اسنادومکاتبات‌تاریخی		تالیف عبدالحسین‌نوائی
بیست‌مقاله		از سیدحسن تقی‌زاده

تاریخ یعقوبی (جلد اول) اثر ابن واضح یعقوبی ترجمه محمد ابراهیم ایتی
کوروش نامه « کزنفون « مهندس رضا مشایخی
فهرست کتب چاپی فارسی (جلد دوم) تالیف خانبابا مشار
سفرنامه اثر فردریچاردز ترجمه مهین دخت صبا
البلدان « ابن واضح یعقوبی « محمد ابراهیم آیتی
تاریخ یعقوبی « ابن واضح یعقوبی « محمد ابراهیم آیتی
انقراض سلسله صفویه « دکتر لارنس لاکهارت « اسمعیل دولتشاهی

مجموعه متون فارسی

دیوان انوری (جلد اول) باهتمام مدرس رضوی
تاریخ یزد تالیف جعفر بن محمد جعفر « ایرج افشار
جامع التواریخ (اسماعیلیان) « رشیدالدین فضل اله « محمد تقی دانش پژوه
داراب نامه (جلد اول) « محمد بیغمی « ذبیح اله صفا
دیوان انوری (جلد دوم) « مدرس رضوی
قصص الانبیاء « ابن خلف نیسابوری « حبیب یغمائی
مقامات ژنده پیل « خواجه سدیدالدین محمد غزنوی « حشمت مؤید
سیر الملوك « خواجه نظام الملك « هیوبرت دارك
مسالك وممالك « ابواسحق ابراهیم اصطخری « ایرج افشار
مهمان نامه بخارا « فضل اله بن روزبهان « منوچهر ستوده
تحفه (ازمتون فارسی قرن هشتم هجری) « محمدتقی دانش پژوه
صحاح الفرس «محمد بن هندوشاه « عبدالعلی طاعتی

دیوان عثمان مختاری		باهتمام جلال الدین همائی
داراب نامه (جلد دوم)	«محمد بیغمی	«ذبیح اله صفا
منطق الطیر	« شیخ فریدالدین عطار	« سیدصادق گوهرین
مختصر نافع	« محقق حلی	« محمدتقی دانش پژوه
اسکندر نامه (روایت فارسی کالیستنس دروغین)		« ایرج افشار
حدیقة الحقیقه	« ابوالفتح بن مطهر	« محمدعلی موحد
روضات الجنان	« ابن الکربلائی	« جعفر سلطان القرائی
سیرت جلال الدین		« مجتبی مینوی

مجموعه جوانان

پل وویرژینی	اثر برناردن دوسن پیر	« ترجمه سعید نفیسی
رابین هود	«کارلا امن	« مسعود رجب نیا
سفر هشتاد روزه بدور دنیا	«ژول ورن	« حبیب اله صحیحی
داستانهای منتخب	« گی دوموپاسان	« فریده قرجه داغی
قصه‌های دوشنبه	« آلفونس دوده	« عظمی نفیسی
نامه‌هائی از آسیای من	«آلفونس دوده	« جمشید توللی
جزیره گنج	« استیونسن	« هاجر تربیت
آلبرت شوایتسر	« فاسمر دال	« آذر رهنما
بیست هزار فرسنگ زیر دریا (جلداول)	«ژول ورن	« اردشیر نیك پور
آرزوهای بزرگ	« چارلز دیکنز	« فرح دواچی
قصه‌های لافونتن	«لافونتن	« نیر سعیدی
جزیره مرجان	« بلنتین	« عباس یمینی شریف
بیست هزار فرسنگ زیر دریا (جلددوم)	«ژول ورن	« اردشیر نیك پور

فرزند ربوده‌شده	اثر استیونسن	ترجمه ابوالفضل میربهاء
هفت داستان	«شکسپیر	« فریده قرجه داغی
لورنادون	« اسمیت	« منوچهرروحانی
دخترمونتزوما	« سررایدرهاگرد	« هاجرتربیت
مسافرت بمرکز زمین	« ژول ورن	« فریدون وهمن
ناقوسها	« چارلزدیکنز	« پریدخت مروستی‌وپروین‌دارائی
تیرسیاه	« استیونسن	«فریده قرجه داغی
پسری درسمرقند	« جرج‌سیوا	« جلال عنایت
ماریاشاپدلن	« لوئی‌همون	« ابوطالب‌صارمی
من‌وخرك‌من	« خوان رامون خیمنز	« باهره‌راسخ
مسافرت به‌ماه	« ژول ورن	« اردشیر نیك‌پور
قهرمانان یونان‌باستان	« وراسمیرنوا	« روحی ارباب
پسران‌شکارچی	« توماس مین‌رید	« غلامرضاعزیزی
کوانتین دوروارد	« سروالتراسکات	« فریده قرجه‌داغی
جنگل	« رودیارد کیپلینگ	« ابولفضل‌میربهاء
داستانهای ژاپونی	« فلیسین شاله	« اردشیر نیك‌پور
یاوه‌بازار	« و.م.تکری	« فرح‌یکرنگی
تصویرژنی	« رابرت‌ناتان	« شهنازشریف‌زاده
داستانهای چینی	« ژیزل‌والری	« اردشیر نیك‌پور
داستانهای هندی	« روبرفوژر	« اردشیر نیك‌پور
داستانهای‌الجزایری	« کلارا فیول دوبیتن بی	«بهرام فره‌وشی

سفر به‌ماه	اثر ژول ورن	ترجمه اردشیر نیك‌پور
داستانهای ملل مشرق زمین جلد اول	« بیستروف ـ پینوس	« روحی ارباب
داستانهای ملل مشرق زمین جلد دوم	« رزویفتلد	« روحی ارباب
طبل میان تهی	« لئو تولستوی	« منوچهر ضرابی

مجموعه نوجوانان

افسانه‌های شیرین	« برادران گریم	ترجمه شمس الملوك مصاحب
هزار و یکشب (جلد اول)	تلخیص شمس الملوك مصاحب	
هزار و یکشب (جلد دوم)	« شمس الملوك مصاحب	
داستانهای ملل		ترجمه پریچهر حکمت
عینك شیر	« شارل ویلدراك	« منصور شریف زندیه
افسانه‌های دلپذیر	« آندرسن	« اردشیر نیك‌پور
فرانسوای گوژپشت	« کنتس دوسگور	« ایرج پورباقر
مامان کوچولو	« کولت ناست	« نگار روحانی
جان در جنگل	« جان بادن	« فریده قرجه‌داغی
داستانهای برگزیده از نویسندگان خارجی		« محمدعلی جمالزاده
قندشکن	« هوفمان	« حیدری و باقرزاده
گل ارغوانی	(از داستانهای روسی)	« روحی ارباب
داستانهای جن و پری	« کارل چاپك	« رستا مصاحب
امیل و کار آگاه	« اریخ گستنر	« حیدری و باقرزاده
کفشهای بالت	« استریت فیلد	« منصور عظیما
قهرمانان کوچك		« مهری آهی

سرگذشت رز	اثر الکوت	ترجمه‌همازاهدی
افسانه‌های ایرانی	« الول‌ساتن	« علی‌جواهر کلام
گربه‌چکمه‌پوش	« آ. ك . باریشینکوا	« مجیدوزینت کشاورز
تلخکامیهای سفی		« اسمعیل‌سعادت
داستانهای روسی	« کنتس‌دوسگور	« روحی‌ارباب
هفت‌نمایشنامه	« م . اندیکوت	« محمدهادی‌حق‌اندیش

مجموعه معارف عمومی

اقتصاد	تالیف پل‌ساموئلسن	ترجمه حسین‌پیرنیا
جهان‌اسرارآمیز	« سیرجیمس‌جینس	« ر .داودی
پرسشهای کودکان	« الن‌ولتروالپول	« صدیقی‌ونصراصفهانی
روانکاوی	« کارن‌هورنی	« سعیدشاملو
اسراربدن	« برنارد گلمسر	« دکترمحمودبهزاد
سفربکره‌ماه	« نفیوچستر	« مهین‌حصینی
تاریخ‌هرودت	« ا . ج اوانس	« وحیدمازندرانی
رودزندگی		« انورشکی
معنی‌زیبائی	« اریك‌نیوتن	« پرویزمرزبان
توسعه‌صنعتی	« مورای . ری . برایس	« غلامرضا کیانپور
دین‌وروان	« ویلیام جیمز	« مهدی‌قائنی
فلسفه‌نظری (جلداول)	(ازچندنویسنده)	« چندمترجم
الفبای رشداقتصادی	« رابرت ج . الکساندر	« خسرواسدی
سفربیکران	« لورن‌ایسلی	« مجیدمسعودی

اتم چیست	اثر ابرام ـ فریمن	ترجمه محمود مصاحب
نظام صنعتی	(ازچند نویسنده)	«ابولقاسم طاهری
فلسفه نظری	(ازچند نویسنده)	« منوچهر بزرگمهر

مجموعه چهره ملل

سرزمین ومردم ایتالیا	تالیف فرانسیس	ترجمه منوچهر امیری
« « آلمان	« ریموندولرابه	« محمدنوروزی
« « ترکیه	« ویلیام اسپنسر	«علی اصغر بهرام بیگی
« « ژاپن	« ژوزفین وان	« محمود کیانوش
« « یونان	« تئودور جاناکولیس	« احمد بطحائی
« « انگلستان	« الشیا استریت	«سید محمد سجادی
« « فرانسه	« لیلیان براگدون	« محمود مصاحب
« « فنلاند	« اریك بری	« ماه ملك بهار
« « هلند	« ادریان بارنو	« مشفق همدانی
« « سویس	« لیلیان براگدون	« مهدی جواهریان
« « اتریش	« ریموندولرابه	«رضا منعم
« « بلژیك	« دورتی لودر	« هادی صادقی
« « ایرلند	« الینوراوبرین	« مسعود رجب نیا
« « اسپانیا	« دورتی لودر	« شمس الملوك مصاحب

مجموعهٔ کودکان

نرگس وعروسك موطلائی	اقتباس وتنظیم لیلی آهی (ایمن)
گردش درجنگل	ترجمه هوشمند فتح اعظم

پنج برادر چینی	ترجمه فرخ یکرنگی (دواچی)
میلیونها گربه	« « « «
هر کس خانه‌ای دارد	نوشته لیلی ایمن (آهی)
هر که پیدا مال خودش	ترجمهٔ لیلی ایمن (آهی)
قصه قصه	نوشته هوشمند فتح‌اعظم
پالتو قرمزی	نوشته لیلی ایمن

مجموعه سرگذشت بزرگان

گرترودبل	تالیف آن تیبل	ترجمه هوشنگ بهرامی
مادام کوری	« ایون کوری	« قهرمان قهرمانی
ادیسون	« فرانسیس ترولیان میلر	« محمدحسین صدیقی
کاپیتان اسکات	« ری کارتر	« منوچهر ضرابی

* * *

داستانهای شاهنامه	نگارش احسان یارشاطر
داستانهای ایران باستان	« احسان یارشاطر

جوائز سلطنتی بهترین کتابهای سال

از سال ۱۳۳۲ بفرمان شاهنشاه بمنظور تشویق امرتألیف و ترجمه وانتشار کتاب وبالابردن سطح نویسندگی وادب وفرهنگ درایران مقرر گردید هرساله جوائزی بنام «جوائزسلطنتی بهترین کتابهای سال» به‌نویسندگان و مترجمانی که درطول هرسال بهترین آثارسال راتصنیف‌یاتألیف یاترجمه کرده باشندتخصیص‌داده شود . برندگان این جوائز طبق تشخیص یك هیئت داوری مرکب از استادان و دانشمندان درجه اول کشور تعیین وجوائز خودرا درسلام نوروزی هرسال‌ازدست شاهنشاه‌دریافت‌میدارند . این جوائزشامل‌فرمان خاص‌همایونی وجائزه نقدی‌بدین شرح‌است : یکصدهزار ریال برای هریك ازبهترین کتابهای تصنیف شده ، هشتاد هزارریال برای هریك ازبهترین کتب تألیف‌شده ، پنجاه هزارریال برای‌هریك‌از بهترین کتب‌ترجمه‌شده .تعداد کلیه‌این کتب‌معمولا یازده‌است‌و گاهی کمترمیشود .

برای انتخاب این کتابها ، دبیرخانه جوائز سلطنتی کتبی را کـه از طرف نویسندگان یاناشرین آنها برای شرکت درمسابقه فرستاده میشود تاآخرمهرماه هرسال دریافت ومجموعه آنها رادر آغاز آبانماه همان‌سال برای رسیدگی‌ومطالعه دراختیار کمیسیون مخصوص رسیدگی قرار میدهد . این کمیسیون بنوبه خود در آغاز بهمن‌ماه این کتابها رابهمراه صورت جامعی شامل نام کتاب ونام نویسنده یا مترجم و تعداد صفحـات کتاب و سایر مشخصات آن در اختیار کمیسیون داوران میگذارد . این کتب به‌چهاردسته‌ادبی ، تاریخی وجغرافیائی ،علمی ،علوم‌اجتماعی واخلاقی تقسیم شده‌وهردسته رامتخصص مربوطه موردرسیدگی قرارمیدهند ، ودر آغاز اسفندماه هرسال صورت بهترین کتب‌برگزیده همراه باگزارشی‌برای کسب اجازه اعطای‌فرمان وجوائزسلطنتی به‌پیشگاه اعلیحضرت همایون‌شاهنشاه آریامهر فرستاده میشود .

مؤسسه جوائزسلطنتی بهترین کتابهای سال درآغاز تأسیس خود جزو املاك ومستغلات پهلوی‌بود، وپس‌از تأسیس بنیاد پهلوی وابسته بدان گردید .

ازسال ۱۳۳۲ تاکنون ۹۶ کتاب و۹٤ مصنف‌یامؤلف‌یامترجم بدریافت‌جوائز سلطنتی‌بهترین کتابهای‌سال مفتخر گردیده‌اند .

اسامی نویسندگان و مؤلفان ومترجمانی که تاکنون باخذ جائزه سلطنتی بهترین کتاب سال مفتخرشده‌اند بدین قراراست :

سال ۱۳۳۲

محمدحجازی	(سرشك‌وپروانه)
زین‌العابدین مؤتمن	(شعروادب‌فارسی)
شجاع‌الدین شفا	(ایران درادبیات جهان)
علی‌زرگری	(گیاهان داروئی جهان)

علی‌اکبر نوزاد	(شرکتهای تعاونی)
ربیع‌مشفق همدانی	(روان‌شناسی برای‌همه)
محمدحسین طباطبائی	(فلسفه وروش‌رئالیسم)
محمدصالح بوسعیدی	(خانواده وتربیت‌اولاد)
علی‌اکبر کسمائی	(آئین‌کامیابی)
ذبیح‌اله‌صفا	(تاریخ ادبیات ایران)
مهندس خانبابا ایروانی	(نقشه‌برداری هوائی)

سال ۱۳۳۳

منوچهر وارسته	(آموزش زبانهای‌خارجی)
عباس یمینی شریف	(بازی باالفباء)
علی پاشاصالح	(تاریخ ادبی‌ایران)
محمدحسن مافی (مرحوم)	(بهداشت تغذیه)
احمدبیرشك	(سرگذشت‌علم)
ناصرمکارم‌شیرازی	(فیلسوف‌نماها)
بهاءالدین پازارگاد	(تاریخ فلسفه سیاسی)
احمدسعیدی	(چرااطفال بداخلاق بارمیآیند؟)
غلامحسین‌مقتدر	(کلید پنج‌خلیج)
علی‌جواهر کلام	(تاریخ تمدن‌اسلام)
تقی بهرامی	(جغرافیای کشاورزی)

سال ۱۳۳۴

سیدصدرالدین بلاغی	(برهان‌قرآن)

سیدغلامرضا سعیدی	(عذرتقصیر به پیشگاه‌محمدوقرآن)
احمد کوشا	(انشاء ابتدائی)
ضیاءالدین‌جزائری	(حساب‌مصور)
حسین‌رضاعی	(بیماریهای روانی)
عبدالحسین علی آبادی	(حقوق‌جنائی)
منوچهر سعیدوزیری	(رهبرمردم)
عبدالرضا مهدوی	(دومین‌شانس)
کریم طاهرزاده بهزاد	(قیام آذربایجان)
احمد متین دفتری	(روابط بین‌المللی ازقدیم‌الایام)
محمد محمدلوی عباسی	(جهانگردی مارکوپولو)
محسن عزیزی	(تحقیق دراوضاع اقتصادی دول‌معظم)

سال ۱۳۳۵

محمدرشاد	(اصول‌فقه)
ابوالقاسم پاینده	(ترجمه قرآن کریم)
محمدجواد جنیدی	(آب‌شناسی)
احمدآرام	(علم‌ومردها)
رضا خزائل	(تعلیمات اجتماعی)
بهاءالدین پازارگاد	(تعلیمات اجتماعی)
محمدابراهیم آیتی‌بیرجندی	(افکارجاوید محمد)
رضازاده‌شفق	(ایران ازنظر خاورشناسان)
هادی هدایتی	(کورش کبیر)

امان‌اله جهانبانی	(مرزهای ایران‌وشوروی)

سال ۱۳۳۶

عبدالرحیم همایون‌فرخ	(دستور زبان فارسی)
امیرجلال غفاری	(فرهنگ‌غفاری)
احسان یارشاطر	(داستانهای شاهنامه)
حسینعلی‌محفوظ	(متنبی وسعدی)
علی‌اصغرهدایتی	(بیمه ونقش‌آن در تأمین‌خسارات)
منصور شریف‌زندیه	(بعدچهارم)
زین‌العابدین شیدفر	(حقوق عمومی واداری)
محمودمنظور	(پیشرفت مداری)
عباس شایان	(تاریخ طبرستان و مازندران)
محمود بهزاد	(سرگذشت‌زمین)
احمدعلی‌سپهر	(ایران وجنگ بزرگ ۱۹۱٤ ـ ۱۹۱۸) .
هادی هدایتی	(تاریخ هرودوت)

سال ۱۳۳۷

سعیدنفیسی	(آرزوهای برباد رفته)
جواد مصلح	(فلسفه‌عالی)
علی‌پاشاصالح	(آداب سخن)
محمد باقر تاج بخش	(بیمه)
مهدی اردبیلی	(هیدرولوژی)
محمدعلی بامداد (مرحوم)	(علم اخلاق یاحکمت عملی)

حمید عنایت	(سیاست)
نظام‌الدین‌مجیر شیبانی	(تاریخ تمدن)

سال‌های ۱۳۳۸و۱۳۳۹

علیمحمداقتداری	(توسعه اقتصادی کشورهای توسعه نیافته)
ناصرالدین‌صاحب‌الزمانی	(کتاب روح بشر)
شیدفر	(حقوق کاروصنعت)
جوادعامری	(تعلیم وتربیت جدیددر مدارس‌روستائی)
آریان‌پور	(مقدمه‌ای برفلسفه آموزش وپرورش)
حسین فرهودی	(راههای‌پیشرفت اقتصادی)
احمدحسین‌عدل	(آب‌وهوای‌ایران‌وتقسیمات اقلیمی‌وزیستنی‌های ایران)
مفخم پایان	(فرهنگ آبادیهای ایران)
حسن اجدادی	(شیراز در گذشته وحال)
بانو ملکزاده بیانی	(تاریخ‌سکه)
منوچهر مطیعی	(تاریخ زندگی پیامبران)
حسن‌نخجوان	(تاریخ جنگ جهانی دوم ۱۹۳۹ ـ ۱۹٤٥)
محمد ابراهیم آیتی	(آئینه‌اسلام)
علی پریور	(راز سلامت کودك)
منوچهرشیدفر	(پرورش‌شیرخوار)
احمدآرام	(شش بال)
رضا اقصی	(مرزهای نجوم)

احمد آرام (اثبات وجودخدا)

عبدالحسین ابن‌دین (اعجازقرآن وبلاغت محمد)

سالهای ۱۳۴۰ و ۱۳۴۱

هوشنگ دولت آبادی (تشخیص ودرمـان بیماریهای هورمونی)

عین‌اله بهبودی (علفهای‌هرزه)

علی زرگری (روش‌شناسائی گیاهان)

علی‌محمدافغانی (شوهرآهوخانم)

دکترحسین کریمان (طبرسی ومجمع‌البیان)

حسن‌صفاری (تاریخ‌صنایع‌واختراعات)

سال ۱۳۴۲

محمد کوثری (شپشکهای‌نباتی جدیدایران)

وارگن‌آوانسیان (مقدمه‌ای برآنالیزنوین)

حسین‌نصر (نظرمتفکران اسلامی‌درباره طبیعت)

ایرج دردشتی ، ایرج رضوانی، مظفر سالمی، ایوب خدادادی ، مهدی‌خانمحمدی (اصول ونکات علمی طب‌داخلی)

ابوطالب صارمی (عصرایمان)

بانوپری منصوری «کیانوش» (زندگی مادام کوری)

جهانشاه صالح (بیماریهای‌زنان)

کتابخانهٔ سلطنتی

این کتابخانه یکی ازقدیمی‌ترین‌مؤسسات‌فرهنگی وابسته بدربار شاهنشاهی ایران است .

تاریخ تأسیس کتابخانه سلطنتی‌ایران درست‌معلوم نیست، وفقط‌معلوم‌است که در دوران سلطنت پادشاهان‌صفوی کتابخانه‌ای در دربار سلطنتی ایران وجود داشته است. پس ازانقراض شاهنشاهی‌صفوی‌و بروزانقلابات‌در کشور،دربارایران‌دستخوش تفرقه وغارت شد ، تااینکه در دوره قاجار کتابخانه دوباره سروصورتی گرفت و پادشاهان قاجار مخصوصاً فتحعلیشاه وناصرالدین‌شاه درجمع‌آوری کتاب و توسعه وثبت وضبط کتابخانه کوشیدند، ولی‌دردوره آخرین‌پادشاه قاجار کتابخانه‌باردیگر دچار اختلال گردید ، ودر نتیجه برای‌رسیدگی باموردداخلی آن کمیسیونی‌بریاست رئیس کل بیوتات سلطنتی‌وقت دروزارت دربار تشکیل‌شدودر مدت سه‌سال‌از ۱۳۲۸

تا ۱۳۳۱ قمری کتابهای کتابخانه صورت برداری و بمرحوم شیخ اسمعیل دزفولی (شیخ‌المشایخ) تحویل گردید .

پس‌ازدر گذشت‌شیخ‌المشایخ ، کتابخانه مدتها مقفل‌وممهور بودتا بسال۱۳۱۳ شمسی بفرمان‌اعلیحضرت رضاشاه کبیر مقرر گردید که از کتابخانه بازرسی دقیق شود ، وبرای اجرای این امر کمیسیونی ازنمایندگان وزارت دربار شاهنشاهی ، وزارت دارائی ، وزارت فرهنگ وبیوتات‌سلطنتی تشکیل‌شدودرظرف مدت‌سه‌سال کتابخانه جزءبجزء مورد بازرسی قرار گرفت و درضمن‌برای‌تفکیك کتابهای آن اقدام‌شد ، ودر نتیجه‌یازده‌هزار وششصدجلد کتاب‌چاپی و دوهزار ویکصدجلد کتاب خطی‌از کتابخانه‌سلطنتی به کتابخانه‌ملی که‌متعلق‌بوزارت‌فرهنگ‌بودمنتقل گردید.

مقدار کتب باقیمانده وموجودی‌فعلی کتابخانه سلطنتی‌اگرچه ازنظر کمیت معدود است ولی ازحیث کیفیت یکی‌ازمهمترین مجموعه‌های کتابهای شرقی‌بشمار میرود،ودرنوع خود دردنیای امروز کم‌نظیراست .

کتابخانه سلطنتی پس‌از انجام امرتفکیك ابواب جمع اداره بیوتات‌سلطنتی گردید ، وچون‌تنظیم‌وتهیه‌فهرست کتابخانه وافتتاح آن‌موردتوجه‌خاص‌شاهنشاه‌بود حسب‌الامر همایونی از بهمن ماه ۱۳۳۵ بتفکیك کتابهای‌مختلف و تنظیم فنی آن‌در گنجینه کتابخانه وتألیف فهرست نسخه‌ها اقدام شد، وهم‌اکنون تنظیم‌کاتالگ‌علمی کتابهای خطی‌فارسی کتابخانه‌بپایان رسیده است واین‌فهرست‌بزودی برای‌استفاده ومراجعه ومطالعه‌عمومی‌محققین چاپ‌خواهدشد . فعلا نمایشگاهی ازنمونه نفایس آثار کتابخانه درتالار آئینه شمس‌العماره تنظیم گردیده که مورد استفاده مراجعه کنندگان است .

محل کتابخانه‌عمارت شمس‌العماره‌در محوطه‌کاخ گلستان‌است‌وبمنظورتکمیل و توسعه کتابخانه‌حسب‌الامر ملوکانه تمامی کاخ شمس‌العماره در اختیار کتابخانه

نهاده شده است .

درسال ۱۳۳۸ سازمان بین المللی یونسکو ازروی تعدادی از بهترین مینیاتورهای ایرانی کتابخانه سلطنتی ایران آلبوم زیبائی بچندین زبان منتشر کرد. نسخه خطی نفیس شاهنامه بایسنغری متعلق بدین کتابخانه نیز که از زیباترین نسخ این اثر درتمام جهان است ، بمناسبت جشن بیست و پنجمین قرن شاهنشاهی ایران بصورت عکس برداری شده چاپ میشود .

کتابخانۂ پہلوی

این کتابخانه درمهرماه ۱۳٤٤ بموجب فرمان‌ذیل تأسیس‌شده‌است :

باتأییدات خداوند متعال

ما

پهلوی‌شاهنشاه‌ایران

نظر به‌پیشرفت روزافزون فعالیتهای علمی وتحقیقی‌مربوط‌بتمدن وفرهنگ ایران در داخله وخارجه کشور که وجود مرکز مجهزی رااز کلیه کتب‌واسنادیکه میراث پرافتخار علم‌وادب‌ایرانند ایجاب‌میکند ،وباتوجه‌باینکه درحال‌حاضر قسمت اعظم از این‌نسخ ومدارك بصورت آثار خطی در مراکز مختلف‌جهان‌پراکنده‌اند، مقرر میداریم که بمنظور بازگرداندن این میراث معنوی ملت‌ایران به زادگاه آن کتابخانه‌ای بنام «کتابخانه پهلوی» برای تکمیل کتابخانه سلطنتی ایران تأسیس

گردد ، که وظیفه آن گردآوری نسخه‌های خطی ایرانی واسناد ومدارك تاریخی و جغرافیائی مربوط به ایران بصورت اصل یارونوشت عکسبرداری شده آنها ، و تهیه کتب ورسالات چاپی مربوط بفرهنگ وتاریخ ایران ، وتمرکز آنها دراین کتابخانه خواهد بود .

کاخ سفید سعدآباد ــ بیست و پنجم مهر ماه ۱۳۴۴

***

وظایف کتابخانه پهلوی و برنامهٔ کار آن ، پس از اعلام فرمان همایونی ، طی یك مصاحبه مطبوعاتی توسط رایزن فرهنگی دربار شاهنشاهی بشرح زیر تشریح گردید :

کتابخانه پهلوی که امروز تأسیس آن اعلام میشود کتابخانه‌ای است که شاهنشاه به سمت نگاهبان والای میراث کهن فرهنگ ایران به ایجاد آن فرمان داده‌اند تا در آینده گنجینه عظیم آثار علم وادب زبان پارسی که اینك قسمت اعظم آن بصورت کتب ونسخه‌های خطی در اطراف واکناف جهان پراکنده است ، وهزاران سند تاریخی گرانبهای ایران که درحال حاضر دوراز دسترس ما قراردارد ، باضافه کتب ورسالات چاپی مربوط بفرهنگ وتمدن ایران که حاصل کارصدها دانشمند و محقق عالیقدر در سراسر گیتی است ، یکجادرین کتابخانه گردآوری شود و برای همیشه دراختیار ملت ایران ونسلهای آینده این سرزمین بماند .

ذخایر جهانی کتب ونسخ خطی که یادگار نبوغ وقریحه خلاقه هزاران دانشمند ومتفکر ونویسنده وشاعر ایرانی درطول قرون متمادی است ، وقسمتی از آنها طی قرنها عالم علم وادب غرب وشرق راسیراب کرده است ، مشتمل بر تقریباً ۱۵۰/۰۰۰ کتاب ونسخه خطی فارسی وده‌ها هزار سند ونوشته ایرانی یامربوط بایران است که درحال حاضر بیش از دو ثلث همه آنها درخارج از کشور ما دراختیار بیشتر از

پانصد کتابخانه و آرشیو وموزه وصدها مجموعه خصوصی در تقریباً هشتاد کشور مختلف جهان قرار دارند .

این پراکندگی زاده عوامل مختلفی است که مهمترین آنها ناامنی‌های سیاسی گذشته ، بی‌مبالاتی‌ها و سهل‌انگاریها ، ویا سودجوئی دلالان یا صاحبان این آثار است . البته نباید فراموش کرد که بسیاری ازاین کتب و نسخ نیزاصولا درخارج از ایران نوشته شده‌اند . آنچه مسلم است این است که در نتیجه همه این عوامل در حال حاضر در حدود ۵۰/۰۰۰ کتاب فارسی بتنهائی در هندوستان ، وبیش از ۵۰/۰۰۰ کتاب دیگر بترتیب اهمیت در کتابخانه‌های مختلف ترکیه ، اتحاد شوروی ، پاکستان ، عراق ، انگلستان ، فرانسه، آلمان ، اتریش ،امریکا و سایر کشورها ودر مجموعه‌های خصوصی متعدد در ممالك مختلف جهان و نگاهداری میشود ،ورقم آنچه درخود ایران است شاید به پنجاه هزار نرسد .

بسیاری از این کتب نه تنها ازذخایر فرهنگ ایرانی و اسلامی ، بلکه ازذخایر مسلم فرهنگ بشری هستند . تعدادی از آنها کتبی هستند که از نظر ملی برای ما اهمیت خاص دارند : مثلا قدیمی‌ترین نسخه خطی که بزبان فارسی نوشته شده است اکنون متعلق بکتابخانه ملی اتریش است. قدیمی‌ترین نسخه‌های شاهنامه در کتابخانه های لندن ولنین گراد ، قدیمی‌ترین نسخه‌های آثار سعدی و مولوی ونظامی و جامی در کتابخانه‌های آسیای مرکزی شوروی ، نسخه‌ایکه احتمالا بخط حافظ نوشته شده است در کتابخانه تاشکند ، یکی از قدیمی‌ترین نسخ دیوان خودحافظ در کتابخانه شهر آوکلند درزلند جدید ، اوراق ارژنگ معروف مانی در آکادمی علوم آلمان، نگاهداری میشوند. بدین مجموعه باید کلکسیون‌های نسخ خطی اوستائی وپهلوی را که اکنون بهترین آنها دراختیار کتابخانه سلطنتی دانمارك است ، ونیز آثارعربی دانشمندان و نویسندگان ایرانی را که درمراکز مختلف کشورهای عربی

وسایر ممالك نگاهداری میشود افزود .

گذشته از مجموعه گرانبهای کتب و نسخ خطی ایرانی ، قسمت مهم دیگری از گنجینه فرهنگی ایران اکنون بصورت اسناد ومدارك متعدد وغالباً منحصر بفرد در اختیار آرشیوها و کتابخانه‌ها وموزه‌های متعدد خارجی است که اثری از آنها در خود ایران نیست . مثلا آرشیو سلطنتی اشکانی که شامل ۲۵۰۰ سند است در اختیار انستیتوی خاورشناسی شوروی است . اسناد معروف و گرانبهای مانوی در اختیار آکادمی علوم آلمان ودانشگاه وورتسبورگ و کتابخانه‌های شوروی است .مجموعه فرامین پادشاهان ایران به‌حکام ایرانی قفقاز دراختیار مخزن «متن‌داران» ارمنستان است . صدها نامه سلاطین ایران به‌پادشاهان خارجی ومتن بسیاری ازعهودومقاوله نامه‌های ایران باممالك مختلف در آرشیوهای انگلستان ، فرانسه ، شوروی ، امریکا ، واتیکان، هلند، اسپانیا ، پرتقال ، آلمان ، ایتالیا ، لهستان ، مجارستان، رومانی ، هند، پاکستان ، ترکیه وغیره نگاهداری میشود .

همچنین است بسیاری ازمرقعات و نوشته‌های خوشنویسان ایرانی که قسمتی اززیباترین آثارهنری بسیاری ازموزه‌ها و کتابخانه‌های خارجی راتشکیل میدهند.

بدیهی است باتوجه به مقررات حقوقی بین‌المللی اکنون امکان بازگرداندن نسخه‌های اصلی قسمت اعظم ازاین آثار واسناد وجود ندارد ، ولی خوشبختانه امروزه با استفاده ازطریقه عکسبرداری وتهیه فتوکپی‌های ساده یا رنگین و عکسبرداری بطریق میکروفیلم میتوان از کلیه این کتب ونسخ و اسناد نسخه‌هائی عیناً بصورت اصلی آنها تهیه کرد .

تأسیس کتابخانه پهلوی کلیه این ذخایر عظیم آثار چندهزار ساله علم وادب وهنر ایران را پس ازقرنها پراکندگی مجدداً ازاطراف واکناف جهان به زادگاه این میراث کهن بازخواهد گرداند .

هیئت امنای این کتابخانه اعضای شورای فرهنگی سلطنتی ایران هستند که عبارتند از آقایان: وزیر دربار شاهنشاهی، وزیر فرهنگ و هنر، وزیر آموزش و پرورش، و اعضای ثابت شورای فرهنگی سلطنتی. یك هیئت مشاوران عالی نیز مرکب از بزرگترین دانشمندان ایران شناس معاصر کشورهای: فرانسه، انگلستان، آلمان، ایتالیا، امریکا، شوروی، سوئد، نروژ، دانمارك، فنلاند، هلند، بلژیك، سویس، اتریش، چکسلواکی، لهستان، مجارستان، یوگسلاوی، کانادا، ترکیه، عراق، افغانستان، پاکستان، هند، ژاپن، همچنین رؤسای بزرگترین کتابخانه‌هائیکه دارای کتب و اسناد خطی فارسی هستند همکاران افتخاری کتابخانه پهلوی خواهند بود.

از لحاظ فنی هیئتی از کارشناسان کتابشناسی برای رسیدگی به اصالت و ارزش و مشخصات هریك از کتب در کتابخانه کار خواهد کرد.

کتابخانه پهلوی با عطایای شخصی شاهنشاه و با کمکهای اهدائی سازمانها و مراکز و اشخاص فرهنگ دوست داخلی و خارجی بصورت یك مؤسسه فرهنگی غیر انتفاعی اداره میشود.

از نظر بین‌المللی، این کتابخانه با کلیهٔ مراکز خارجی مربوط بفرهنگ و تمدن ایران ارتباط دارد، و فهرستهای آثاری که تدریجاً در آن جمع آوری میشود منظماً در دسترس تمام این مراکز قرار خواهد گرفت.

باید تذکر داد که قسمتی از کتب و نسخ خطی نفیس فارسی کتابخانه‌های مهم خارجی تاکنون توسط دانشگاه تهران و کتابخانه ملی و چند مرکز دیگر به‌همت عده‌ای از دانشمندان ایرانی عکسبرداری و بایران فرستاده شده‌اند. دربن مورد ازین مراکز درخواست خواهد شد که کپیه‌هائی از نسخ خود را بکتابخانه پهلوی اهداء نمایند. همچنین به‌تهیه اصل یا نسخه‌های فتوکپی کتب

و نسخ و اسناد خطی با ارزش موجود در داخله ایران اقدام خواهد شد .

بدیهی است با توجه بتعداد فوق العاده آثار مورد نظر ، انجام کامل وظیفه این کتابخانه مستلزم سالیان دراز کار و کوشش مستمر است ، ولی کاریکه درینمورد انجام میگیرد بقدری مهم و اهمیت آن از نظر یادگار گرانبهائیکه برای نسلهای آینده و تاریخ ایران برجای میگذارد بقدری زیاد است که مسلما به هر گونه کوششی که درین راه صورت گیرد ارزش دارد.

* * *

در تاریخ ۲۸ آذرماه ۱۳٤٤ طی مصاحبه مطبوعاتی دیگری اطلاعات تکمیلی در بـاره کتابخانه بدینشرح توسط رایزن فرهنگی دربار شاهنشاهی انتشار یافت:

کتابخانه دارای هیئت امنائی است مرکب از اعضای شورای فرهنگی سلطنتی ایران(وزیر دربار شاهنشاهی ، وزیر فرهنگ و هنر ، وزیـر آموزش و پرورش ، آقایان : ابراهیم پورداود ،سیدحسن تقی زاده ، محمد حجازی ، علی اصغر حکمت، دکتر رضا زاده شفق ،دکتر غلامعلی رعدی ، دکتر علی اکبر سیاسی ، دکتر سید فخرالدین شادمان ، دکتر عیسی صدیق ، دکتر لطفعلی صورتگر ، بدیع الزمـان فروزانفر، سعید نفیسی و بانو نیر سعیدی) که وظایف آنان طبق اساسنامه کتابخانه که بتوشیح همایونی رسیده مشخص شده است .

هیئت فنی کتابخانه مرکب است از رؤسای : کتابخانه سلطنتی ، کتابخانه ملی ، کتابخانه مجلس شورایملی ، کتابخانه سنا، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران ، باضافه پنج نفر از دانشمندان متخصص کتابشناسی و کتابداری ایران که با توجه به ـ صلاحیت شخصی خود انتخاب شده اند .

آثاریکه بتدریج در اختیار کتابخانه پهلوی قرار میگیرد در چهار بخش مختلف،

یعنی بخش کتب‌واسنادخطی ، بخش آثارعکسبرداری‌شده ، بخش آثارچاپی ،بخش نشریات‌خاورشناسی‌طبقه‌بندی‌میشود،وهرچندیکبارفهرستهای‌مشروح این آثارتوسط هیئت فنی کتابخانه تهیه میشودو بزبان فارسی‌ویك‌یادو زبان خارجی بچاپ‌میرسد. علاوه براین، کتابخانه‌دارای‌یك‌نشریه‌منظم سه‌ماهه‌وسلسله انتشارات‌مستقلی‌بصورت کتب‌ورسالات‌خواهدبود.

***

تأسیس کتابخانه پهلوی بمحض‌اعلام آن‌مورد استقبال گرم‌وصمیمانه‌مهمترین مراکزفرهنگی ایران‌وجهان‌قرار گرفت ، و کلیه‌پیامهای‌رسیده حاکی‌ازآمادگی کامل‌این مراکز برای همکاری بااین کتابخانه درزمینه انجام وظایف‌آن بود .در نشریه‌ای بنام **«اطلاعاتی‌درباره‌کتابخانه پهلوی»** کـه در آذرماه ۱۳٤٤ توسط دفترفرهنگی‌دربارشاهنشاهی انتشاریافت ، قسمتهائی‌ازپیامهای‌قریب‌یکصدآکادمی، دانشگاه ، مرکز خاورشناسی، کتابخانه،موزه ، مطبوعات وشخصیتهای‌علمی‌ایرانی وخارجی که‌بدین‌مناسبت بدربارشاهنشاهی‌رسیده‌نقل شده است .

در همین‌نشریه فهرستی از اسامی قریب۳۰۰ کتابخانه‌وآرشیو وموزه جهان که دارای کتب‌واسنادخطی‌فارسی‌هستند ، و کتابخانه‌پهلوی بمنظور اجرای برنامه کارخود باهمه‌آنان‌تماس گرفته،درج‌شده‌است . متن‌اساسنامه کتابخانه پهلوی‌نیزدر همین‌نشریه‌بچاپ رسیده‌است .

کمیته تألیف تاریخ ایران

این کمیته که وابسته به کتابخانه پهلوی است، بمنظور اجرای فرمان همایونی درباره تألیف وتدوین یك «تاریخ جامع ایران» بوجود آمده است . متن این فرمان بدین قرار است :

باتأییدات خداوندمتعال

ما

محمدرضا پهلوی آریامهر شاهنشاه ایران

باتوجه به سابقه چندهزار ساله تاریخ وتمدن وفرهنگ ایرانی، وباتوجه باینکه کشورما، بخصوص درعصر حاضر، نیازمند مجموعهٔ مدون وجامعی است که این تاریخ پرافتخار از نظر سیاسی واجتماعی ومدنی کاملاً درآن منعکس باشد ،وبصورت اثر مستندی درمعرض استفادهٔ مراکز علمی وآموزشی ایران وجهان ونسلهای آینده قرار گیرد، وباتوجه باینکه متأسفانه تا کنون چنین تاریخ کامل وجامعی برای

ایران تألیف نشده است، مقرر میداریم کتابخانه پهلوی که قبلاً از جانب ما مأمور گرد آوری کلیه کتب واسناد ومدارك مربوط به تاریخ وفرهنگ ایران شده است با استفاده ازهمه این منابع در تألیف وتدوین کاملترین تاریخ ممکن ایران از قدیمترین ازمنه تا بامروز، توسط هیئت صلاحیتداری ازدانشمندان ایرانی وخارجی اقدام نماید، و نیزمقرر میداریم که کلیه مراکز علمی وفرهنگی کشور کمال همکاری را در حسن انجام این کار بزرگ با کتابخانه پهلوی بعمل آورند.

دبیرخانه کتابخانه پهلوی موظف است درانتخاب ودعوت هیئت علمی مأمور تألیف این تاریخ وتهیه اسناد ومدارك لازم برای مطالعات وتحقیقات ایشان وتأمین وسائل کاروادارهٔ امورمربوط بدان اقدام و گزارش پیشرفت کاررامنظماً باستحضارما برساند. کاخ مرمر، پانزدهم آذرماه یکهزارو سیصدوچهل وچهار شمسی

***

درتاریخ ۲۸ آذر ماه ۱۳۴۴، مدیرعامل کتابخانه پهلوی طی یك مصاحبه مطبوعاتی وظائف این کمیته وبرنامه کار آن را بشرح ذیل توضیح داد:

چنانکه درفرمان همایونی مربوط به تهیهٔ این مجموعه تصریح شده است، شاهنشاه از آن جهت به تألیف چنین اثری اراده فرموده اند که کشورما باوجودداشتن یکی ازطولانی ترین وپرافتخار ترین تاریخهای جهان، فاقداثر مدون وجامعی است که همهٔ جنبه های سیاسی واجتماعی ومدنی وفرهنگی این دوران چندهزارساله در آن ثبت شده باشد.

بدیهی است درین راه تاکنون کارهای بسیاری چه در داخل وچه در خارج ایران انجام گرفته است، ودانشمندانی عالیقدر بااستفاده ازامکانات ومنابعی که در

اختیارداشته‌اند تاریخهای متعدد وغالباً باارزشی دربارهٔ این‌دوران چندهزارساله‌یا ادوارخاصی ازآن تألیف کرده‌اند .

درداخلهٔ ایران مسلماً بهترین اثری که درین‌زمینه تألیف شده تاریخ‌معروف مشیرالدوله است که مرحوم پیرنیا سالیان درازاز عمرخود راوقف تألیف آن کرد وازاین حیث حقاً جامعه فرهنگ ایران نسبت بدوحقشناس است . ولی‌این تاریخ نیزباهمهٔ ارزندگی خود ازیکطرف کامل‌نیست، وازطرف دیگرجای مجموعهٔعظیم اسناد ومدارکی که درسی سالهٔ اخیردر اکتشافات باستانشناسی وتتبعات علمی و تاریخی داخلی وخارجی درباره تاریخ ایران بدست‌آمده است درآن خالی است ، واصولاً این تاریخ اثری است که هرچند بعنوان محصول کاریك شخص واحدبسیار سنگین است ، درمقابل تاریخ‌کامل وجامعی که میباید توسطیك هیئت بزرگ‌علمی ایرانی‌وبین‌المللی وبااستفاده ازکلیه منابع واسناد ومدارك‌موجود درداخل‌وخارج کشور تدوین شود ، درواقع فقط مقدمه‌ای بیش نیست . همین‌نظر را طبعاً میتوان در مورد سایرآثاری که تاکنون توسط دانشمندان ایرانی درباره دوره‌های مختلف تاریخ ایران تألیف شده است اظهار داشت . علاوه براین کتب ، طی‌دوقرن‌اخیردر خارج از ایران آثار تحقیقی متعدد و غالباً بسیار محققانه‌ای در بارهٔ تاریخ ایران بصورت کتب یا مقالات توسط دانشمندان برجستهٔ ایران‌شناس غربی‌تألیف شده که برخی ازآنها تاکنون بفارسی‌نیز ترجمه شده‌اند . آثار متعدد اشپیگل ، نولدکه، یوستی ، بارتولومه ، مارکوارت ، هرتسفلد ، کریستن سن ، سرپرسی سایکس ، کلمان هوار ، برتلس ، پالیارو، گابریلی، روسی ، تاریخ شاهنشاهی ایران‌وغرب منتشره در کمبریج ، آثارجکسن در باره ایران‌باستان واشمیت درباره‌تخت‌جمشیدو امستد در باره شاهنشاهی هخامنشی ، تاریخ ایران گامودر ژاپن ، وآثار فراوانی که در باره مذاهب وآثارزرتشتی ومهری ومانوی‌و زبانهای ایرانی وادبیات قدیم

و جدید ایران وهنرهای ایرانی وغیره‌وغیره بچاپ رسیده همه ازاین قبیل‌است . در همین حال حاضر یك تاریخ‌ایران‌در هشت جلد در کمبریج انگلستان دردست تهیه و چاپ است که عده‌ای از دانشمندان مختلف جهان در تدوین آن همکاری دارند .

با همهٔ اینها میباید صراحتاً گفت که هنوزیك تاریخ واقعاً کامل ایران ،یعنی تاریخی که شامل تمام جنبه‌های سیاسی ، اجتماعی ، مذهبی ، علمی ، فرهنگی ، هنری‌وسایرفصول تاریخ چند هزار ساله ایران باشد ودر تألیف آن از کلیه اسناد ومدارك موجود اعم از کتب ورسالات قدیم وجدید مورخان شرق و غرب و اسناد تاریخی وجغرافیائی ایران و تتبعات دانشمندان خاورشناس سراسرجهان واسناد و مدارك بیشمار باستانشناسی که‌تابامروزبدست‌آمده و آثار واسناد مکشوفه‌بزبانهای ایرانی خارج‌از فلات ایران ، استفاده‌کامل شده باشد تألیف نشده است . وانگهی آنچه درین مورد بسیار مهم‌است این‌است که چنین تاریخی میباید حتماً در خـود ایران وبدست‌دانشمندان ایرانی وبادید ایرانی تدوین گردد ، زیرا محقق غربی که‌بهرحال بمقتضای یك‌عمر تربیت‌علمی وفرهنگی خود تاریخ تمدن جهان را از نظرگاه فرهنگ وتاریخ یونانی ولاتینی مینگرد ، نمیتواند تاریخ وتمدن واقعی ایران را مانند خود ایرانیان‌موردتحلیل وتجزیه قرار دهد . درین‌باره‌دانشمندان خارجی میتوانند نقش همکاران پرارزشی را داشته باشند ، ولی چنانکه گفته شد اساس‌کار باید بدست‌خودایرانیان انجام گیرد .

باید تذکرداد که تاکنون‌نظیر این‌کار در غالب کشورهای مترقی غربـی صورت گرفته وازقرن پیش تاریخ‌های ملی جامع‌وکاملی در فرانسه ، انگلستان ، آلمان، ایتالیا ، امریکا ، روسیه وغیره توسط هیئت‌های علمی مخصوص تألیف‌شده است . آخرین کاری که درین‌مورد انجام شده ، تألیف تاریخ کامل هند است که

تحت نظر آکادمی هندوستان ازچندین سال پیش دردست تهیه و چاپ است و تاکنون شش جلد از آن بطبع رسیده است ، وتاریخ ایران که تدوین آن آغاز خواهد شد جدیدترین اثر دراین سلسله از تاریخهای بزرگ ورسمی ملل است .

بدیهی است تألیف چنین اثری کار یکروز ودوروز و کار یکنفر یا چند نفر نیست، و برای آنکه چنین تاریخ جامعی بصورتی کاملا علمی وتحقیقی و مستند و بیغرضانه تألیف شود ، ازیکطرف همکاری گروه بزرگی از دانشمندان صلاحیتدار ایرانی و دانشمندان ایران‌شناس خارجی که بخصوص دررشته تاریخ وفرهنگ ایران تخصص داشته باشند ، واز طرف دیگر گردآوری مجموعه عظیمی از کتب وانتشارات چاپی وخطی شرقی وغربی بزبانهای مختلف ومربوط بادوار مختلف ، وهمچنین تمرکز اسناد و مدارك بیشمار مربوط بایران که اکنون در صدها مرکز مختلف جهان نگاهداری میشوند ضرورت دارد ، وتازه کار علمی چنین عده‌ای با استفاده ازچنین منابعی قبل ازچندین سال نمیتواند به نتیجهٔ مطلوب برسد . درعوض حاصل نهائی چنین کاری پیدایش اثری خواهد بود که ترازنامهٔ چندین هزار سالهٔ یکی از درخشانترین تمدنها وفرهنگهای تاریخ جهان و کارنامهٔ حیات ملتی است که این تاریخ وتمدن وفرهنگ را بوجود آورده است .

مسلماً انجام چنین کار عظیمی در کشور ما فقط وقتی امکان پذیر است که نگهبان والای این میراث کهن یعنی شاهنشاه ایران مستقیماً بر آن سرپرستی فرمایند ، و این امری است که شاهنشاه در سلسلهٔ ابتکارات گرانقدر و بیسابقهٔ خویش در راه تجدید واحیای مفاخر ملی ومعنوی ما بدان اراده فرموده و کتابخانهٔ پهلوی را که بفرمان همایونی مأمور گردآوری وتمرکز بزرگترین مجموعهٔ جهانی کتب واسناد و انتشارات خطی و چاپی مربوط بایران شده است مستقیماً مسئول فراهم آوردن وسائل تدوین وانتشار این اثر عظیم فرموده‌اند.

در اجرای این‌فرمان تاریخی ، دبیرخانهٔ کتابخانهٔ پهلوی کوشش خواهد کرد که اولاً گروه برجسته وصلاحیتداری را ازدانشمندان وکارشناسان ایرانی‌و خارجی برای تدوین چنین مجموعه‌ای دعوت کند ، وازهریك از ایشان درقسمتی که مربوط به‌رشتهٔ تخصص‌اواست کمك بخواهد ، ثانیاً کلیهٔ کتب‌واسنادومدارکی راکه برای این‌منظور مورد احتیاج است چه از داخلهٔ کشوروچه‌ازسراسر جهان گردآوری نماید ودر اختیار این هیئت بگذارد ، ثالثاً همکاری وسیعی را دریـن زمینه بامؤسسات بین‌المللی که بامطالعات تاریخی سروکار دارند ، وباآرشیوهای ملی کشورهای‌مختلف،وباسازمان‌جهانی یونسکو بعمل‌آورد . بدیهی‌است‌درتمام‌این موارد ، چنانکه شاهنشاه در فرمان همایونی صریحاً مقرر فرموده‌اند ، کتابخانهٔ پهلوی ازهمکاری‌کامل کلیه مراکز فرهنگی وعلمی دولتی وملی ایران بهره‌مند خواهد بود .

جریان پیشرفت‌کار تألیف این تاریخ منظماً توسط دبیرخانهٔ کتابخانهٔ‌پهلوی بشرفعرض شاهنشاه خواهدرسید ، و بوسیلهٔ مطبوعات ورادیووغیره در اختیارعموم علاقمندان‌نیز گذاشته‌خواهدشد .

کمیته‌ها و سازمانهای فرهنگی خارجی

مخصوص تألیف و ترجمه و نشر آثار ایران

که با عطایای مالی شاهنشاه اداره میشوند

شاهنشاه ،علاوه بر سرپرستی سازمانهای متعدد فرهنگی در داخله کشور ، سرپرستی کمیته‌ها وسازمانهای بین‌المللی متعددی‌را درخارج از کشور که‌فعالیت آنها مستقیما باادب وفرهنگ ارتباط دارد عهده دارهستند . غالب این کمیته‌ها و سازمانها اصولاً باعطایای شخصی شاهنشاه بوجود آمده‌اند .

مهمترین این سازمانها بدین قرارند :

کمیته بین‌المللی ترجمه آثارکلاسیك ادبیات ایران (درپاریس)

این کمیته درسال ۱۳٤۱ ، براساس موافقت‌نامه بنگاه ترجمه ونشر کتاب با

سازمان مرکزی یونسکو در پاریس، بمنظور ترجمه ونشر مهمترین آثار ادبیات کلاسیك قبل وبعد ازاسلام ایران بزبانهای فرانسه، انگلیسی ، آلمانی ، ایتالیائی واسپانیائی ، تشکیل‌شد .این آثار باتوافق نظریونسکو وبنگاه ترجمه نشرو کتاب انتخاب میشود، وترجمه هریك ازآنها توسط استادان ودانشمندان برجسته‌ای که بازبان فارسی آشنا هستند صورت میگیرد .

اعضای این کمیته عبارتند از : پروفسورها نری ماسه فرانسوی ، پروفسور جوزپه‌توچی ایتالیائی،پروفسور ا . ج .آربری انگلیسی، پروفسور برتولداشپولر آلمانی ، پروفسور کوایلریانگ امریکائی، دکترغلامعلی رعدی ودکتراحسان یارشاطر ازایران .

سرمایه اولیه این مؤسسه بصورت عطیه ملوکانه (۲۳۰۰۰ دلار) وکمك مالی یونسکو (۵۰۰۰ دلار) تأمین شده ، ومقرر گردیده است که‌عواید ناشی از فروش کتب‌منتشره بمصرف ترجمه وانتشار کتابهای بعدی برسد .

کمیته‌تألیف وچاپ تاریخ ایران ،درکمبریج (انگلستان)

این کمیته‌مرکب ازجمعی‌ازدانشمندان ایران‌شناس‌برجسته‌انگلیسی‌است که ازسال ۱۹۵۹ دست درکارتدوین وتألیف یك دائرةالمعارف تاریخی ایران در۸جلد ودرحدود ۴۰۰۰صفحه هستند، ودرین‌موردد انشمندان صلاحیتداری‌ازچندین کشور دیگربا ایشان همکاری میکنند .

هیئت‌مدیره‌این‌دائرالمعارف‌عبارتند از:پروفسور ا. ج . اربری،پیترایوری،

پروفسور آن لمبتن ، پروفسور زنـر ، پروفسور روبن‌لـوی ، پـروفسور بیلی ، بزیل گری .

این مجموعه شامل قسمتهای مختلف : جغرافیا ، تاریخ ، سازمانها ، زبان‌و ادبیات، تجلیات‌معنوی وفرهنگی، هنروموسیقی ،فولکلر ، کتابشناسی‌وباستانشناسی ایران است ، ودوجلدآن هم اکنون‌آماده چاپ شده است .

بامرشاهنشاه ازطرف ایران مبلغ ۲۵۰۰۰ لیره انگلیسی برای تألیف این مجموعه کمك شده است که بمصرف حق‌الزحمه نویسندگان وترجمه مقالات آنها وسایرکارهای تحریری برسد . هزینه‌چاپ ونشراین دوره‌باخود دانشگاه کمبریج است .

کمیته انتشارمجموعهٔ کتیبه‌هاوخطوط تاریخی‌ایران (لندن)

این مجموعه که‌مرکب از متون عکس برداری شده از مهمترین کتیبه‌ها و خطوط و نوشته‌های قدیم‌وجدیدایران (شامل‌آثار فارسی باستان ، پهلوی ،اشکانی، خوارزمی ، ختنی ، سغدی ، عربی کتابت‌شده درایران ، و فارسی ، ازدوهزار و ششصدسال پیش تاآغاز عصرصفوی) و تفسیرها و اطلاعات مربوط بدانها است ،از سال ۱۹۶۱ بصورت یك‌اثر بسیار باارزش علمی وتحقیقی مربوط به‌فرهنگ‌وتاریخ ایران ، در انگلستان منتشرمیشود . تصمیم بانتشار این مجموعه در کنگره‌جهانی خاورشناسان که درسال ۱۹۵۱ در استانبول تشکیل شد اتخاذ گردید ، ودراجرای آن‌سازمان بین‌المللی یونسکو نیز شرکت‌جست .کارتدوین وانتشار این‌مجموعه را یك کمیته بین‌المللی‌بریاست‌آقای سید حسن تقی‌زاده ، وباشرکت دانشمندان

برجسته انگلیسی ، فرانسوی ،آلمانی،ایتالیائی ، نروژی ، دانمارکی ، سوئدی، امریکائی ،شوروی وایرانی عهده‌داراست.

هزینه اصلی انتشار این مجموعه باعطیه شخصی‌شاهنشاه‌و کمک‌مالی‌دولتهای ایران‌وپاکستان تأمین‌شده است .

شورای بین‌المللی اطلس‌زبان‌شناسی لهجه‌های‌ایرانی ،دربرن (سویس)

این‌شورا که وظیفه‌آن تدوین وچاپ مجموعه تحقیق علمی و جامعی درباره کلیه لهجه‌های ایرانی از قفقاز تافلات پامیر ، و تنظیم وچاپ اطلس زبانشناسی و لهجه‌شناسی‌ایران‌است ،در سال۱۹۵۸ بنا بتوصیه بیست وچهارمین کنگره‌بین‌المللی خاور شناسان تشکیل شده ، و ریاست آنرا پروفسور « مورگن‌استیرنه » دانشمند ایران شناس برجسته نروژی و پروفسور امیل بنونیست رئیس انستیتوی مطالعات ایرانی دانشگاه پاریس که هردو درزبانهای قدیم ایران تخصص جهانی دارند ، برعهده‌دارند . هیئتی ازدانشمندان ایران‌شناس‌آلمانی،انگلیسی ، سویسی وایرانی اعضای این کمیته‌هستند.مرکز کار شورادر شهربرن‌است .

برنامه کارشورا در اساسنامه‌آن چنین‌ذکر شده است : «جمع‌آوری وضبط کلیه لهجه‌های ایرانی ، استخراج اطلاعات مربوط به لهجه‌های ایرانی ازمجموع آثاری که تاکنون دریـن باره بـزبانهای مختلف انتشار یافته است ، تحقیقات و مطالعات مردم شناسی درایران ، تنظیم اطلس زبانشناسی ایـران ، ضبط اشعار و داستانها و متون محلی ایران ، جمع‌آوری اطلاعات در باره‌وضع زندگی‌وآداب‌و رسوم اقدام ایرانی» .

این شورا باعطیه شخصی شاهنشاه تشکیل شد ، وبعداً سازمان یونسکـو و آکادمی علوم نروژ و آکادمی‌علوم سویس و دولت افغانستان نیز بدان کمکهای مالی کردند .

کمیته‌انتخاب‌وچاپ‌کتابهای‌خطی فارسی ، در دانشگاه علیگره (هند)

این کمیته در سال ۱۹۵٦ هنگام سفر رسمی شاهنشاه به هندباعطیه شخصی ملوکانه تشکیل گردید، وعده‌ای ازاستادان دانشگاه وشخصیتهای فرهنگی و علمی هنددرتشکیل‌آن شرکت جستند . وظیفه این کمیته‌چاپ کتب‌برگزیده ازمجموعه نسخ خطی فارسی کتابخانه‌های هند است ، وتاکنون چند اثر نفیس درین زمینه توسط آن انتشاریافته است .

ازسال ۱۹۵٦ هرساله این کمیته با مبلغ ۵۰۰۰ روپیه بعنوان عطیه ملوکانه کمك‌مالی دریافت میدارد .

مجله روابط فرهنگی هند وایران (ایندوایراینکا)

این مجله نشریه رسمی انجمن ایران درکلکته وازبهترین نشریات خارجی مربوط به فرهنگ ایران است، وازسال۱۹٤٦ تاکنون هرسه‌ماه‌یك‌شماره‌باهمکاری عده‌ای از دانشمندان ایران شناس برجسته هندوستان توسط پروفسور محمداسحق دبیرکل انجمن ایران‌منتشرمیشود . چندین اثرمستقل مربوط به ادب ایران نیز تابامروز ازطرف این مجله انتشاریافته است .

برای کمك به‌انتشار این نشریه ، از سال ۱۹۵٦ ببعد سالانه ۲۰۰۰ روپیه بصورت عطیه شاهنشاه باین مجله کمك میشود .

دائرة‌المعارف فرهنك‌شیعه(بیروت)

این‌مجموعهٔ مفصل که‌دورهٔ کامل آن شامل ۵۰ جلد است ، و تا کنون ٤۵ جلدآن بچاپ‌رسیده است ، بنام «اعیان‌الشیعه» درطول‌سی‌سال توسط‌مرحوم آیة‌اله سیدمحسن‌الامین از فضلای عالیقدرشیعه لبنان تألیف شده ، و شامل‌شرح حال کلیه پادشاهان وروحانیان ودانشمندان وفلاسفه و نویسندگان‌وشعرای‌شیعه‌است که‌تقریباً نه‌دهم آنها ایرانی بوده‌اند . چاپ‌آخرین مجلات این‌دائرة‌المعارف اکنون توسط سیدحسن‌الامین فرزند مرحوم‌سیدمحسن‌الامین‌صورت میگیرد . بمنظور کمك‌بادامه انتشار این‌اثرعالی مربوط به‌فرهنگ اسلامی ایران ، شاهنشاه مبلغ ۳۵٫۰۰۰لیره لبنانی بعنوان عطیه شخصی مرحمت فرموده‌اند .

بنیاد فرهنگی ایران و امریکای لاتین

در اردیبهشت ماه ۱۳٤٤ ، در جریان مسافرت رسمی بکشورهای برزیل و آرژانتین ، شاهنشاه باتوجه به‌زمینه مساعدی که برای توسعه‌روابط فرهنگی‌ایران باامریکای لاتین وتقویت مطالعات مربوط به‌تمدن وفرهنگ ایرانی در کشورهای این منطقه‌پهناوراز جهان وجوددارد،مقرر فرمودند کـه‌مرکزی بنام«بنیادفرهنگی ایران و امریکای لاتین »توسط دانشگاه پهلوی ایجاد گردد که وظیفه آن توسعه

همکاری مراکز فرهنگی ایران با کشورهای اسپانیائی‌زبان و پرتقالی‌زبان امریکای لاتین و کمك بایجاد کرسی‌های زبان‌فارسی در دانشگاه‌های این ممالك و مبادلات دانشجویان و ترجمه و انتشار آثار ادبیات ایران در آنها باشد . دراجرای این امر ملوکانه دانشگاه تهران به تأسیس کرسی زبان اسپانیائی اقدام کرده‌است ، و دانشگاه پهلوی نیز مشغول انجام اقدامات لازم برای تأسیس این مرکز فرهنگی است .